

VÉDELMI TANULMÁNYOK

2021/02

BARTÓK ANDRÁS

**Japán biztonság-
és védelempolitikája 1989–2017**

Védelmi Tanulmányok

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont
Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének időszakosan megjelenő,
lektorált, elektronikus (online) kiadványa.

Szerkesztés és tördelés:

Árva János, Csiki Varga Tamás, Herczeg Fanni, Tálás Péter, Tálás Wanda

Lektor:

Háda Béla

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszérológálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében a Nemzeti Közszerológálati Egyetem felkérésére készült

ISSN 2677-1337

© Nemzeti Közszerológálati Egyetem, 2021

Tartalom

A Shōwa-kor vége, a Heisei-kor, és az eljövendő korszak	4
Japán biztonság- és védelempolitikája a Heisei-korszakban	11
Japán politikai összképe	
A biztonság- és védelempolitika fejlődése a Heisei-korszakban	
Japán nemzetbiztonsági szolgálata	
Védelmi költségvetés és a fegyveres erők létszáma	
A Szárazföldi Önvédelmi Erő	39
A Haditengerészeti Önvédelmi Erő	47
A Légi Önvédelmi Erő	55
Összegzés – Japán egy új korszak küszöbén	61
Felhasznált források	

Japan biztonság-és védelempolitikája 1989–2017

Bartók András

A Shōwa-kor vége, a Heisei-kor, és az eljövendő korszak

1989. január 7-én a japán császári palotában hivatalosan is bejelentették, hogy a szigetország 124. uralkodója, Shōwa császár, betegségével hosszú hónapokon át tartó küzdelem után, 88. életévében elhunyt. Halálát követően a hiroszimai atomtámadás egy akkor 68 éves túlélője, az uralkodói korszakváltás eme fordulópontján visszatekintve az elhunyt császár emlékezetére, így fogalmazott: „*úgy érzem, Shōwa császárral együtt küzdöttem végig [az elmúlt korszakot]*”.¹ A külföldön Hirohitóként ism SRA ert császár valóban hosszú és viszontagságos úton kísérté végig népét. Uralkodása alatt (1926–1989) Japán évezredes történelmének egyik legdinamikusabb és legmegrázóbb szakaszát élte meg: a szigetország a huszadik századba lépve, mint az európai hatalmakhoz felzárkózott hódító birodalom jelent meg Ázsia keleti partvidékén és a Csendes-óceánon, majd a világháború küzdelmeit követően a romokból kellett újjáépülnie.

Hirohito halálakor nem csupán a császári palotát járta át a változás szele, de a hidegháborús korszak végével Japán saját történelmi fejlődésének örökségeit hordozva egy változó világban találta magát.

Az elhunyt császár uralkodásának időszaka, a „*felvilágosult harmónia*” kora, azaz Shōwa (昭 =fényes, felvilágosult 和 = harmónia) véget ért és a japán kormány kabinetfőnöke ünnepélyesen bejelentette az új korszak nevét és az új császári uralkodói időszak kezdetét. Ez lett a Heisei, vagyis Japán és a világ történetében a mindenre kiterjedő béke, a béketeremtés üzenetét hordozó kor kezdete. A bejelentés televíziós archívumának leírása szerint a Heisei 平成 (1989-től napjainkig tartó korszak) a „*béke*” 平和 (hei-wa) és az „*elérés/megvalósítás*” 達成 (ta-ssei) szavakból létrejött összetétel.² A korszakváltás pillanata nem csupán az uralkodói örökléshez kötődően jelent szimbolikus váltást, az elnevezések tükrözik a szí-

¹ NISHIO Kanji (szerk.): 新しい歴史教科書, 扶桑社, Tokió, 2001, 306. o.

² NHK: 昭和から平成へ, [online]. Forrás: Nhk.or.jp [2018. 04. 15.]

getország alapjaiban átalakult arculatát, hiszen ha a Shōwa-korszak eleji Japán előretekintett volna,³ talán fel sem ismerné önmagát. 63 év elteltével nyoma sincs a húszas évek végén éledő militarista tendenciáinak, Japán az 1947-ben életbe lépett új alkotmányának alapjaira építve szigorúan pacifista álláspontot képvisel a nemzetközi közegben. Ráadásul a szigetországban, ahol az 1945-ös vereséget megelőzően idegen hódítók soha nem voltak képesek megvetni lábukat, ma Japán több támaszpontján is korábbi ellenfelének, ma egyetlen szövetségesének, az Egyesült Államok haderejének ad otthont.

Az új kor, a Heisei, nevében viselt előretekintése tükrözi azt az optimista hangnemet, ahogyan 1989-ben tekintettek az elkövetkezendő időszakra, de ez a fajta jóhiszeműség nem csupán Japánban volt jelen. Az egyébként japán származású Francis Fukuyama 1989-es „*A történelem vége?*” című cikkében, majd később könyvkiadásban megjelent eszmefuttatása, melyben a hidegháború elültével az ideológiák közötti küzdelem, mint a történelem mozgatórugójának végét látta, szinte visszhangozta Japán reményteli kitekintését a „*béketeremtés*” (平成) korszakába lépve. Fukuyama egyébként cikkében említi Japán hozzájárulását ehhez a történelem végéhez tartó fejlődési folyamathoz, ahogy a szigetország az USA nyomdokaiban járva segített felépíteni azt a fogyasztói kultúrát, ami meghatározza a gazdasági liberalizmus és ezzel a politikai liberalizmus térhódítását többek között Ázsiában.⁴

Japánnak azonban hamar szembesülnie kellett a már szinte utópisztikus jóhiszeműség hiú ábránd mivoltával, tekintve, hogy az elmúlt majd harminc év alatt a világ és különösen a szigetország közvetlen környezete nem hogy a „történelem utáni kor” békéjének színterévé vált volna, de egyike napjaink egyik leginkább biztonsági feszültséggócokkal tűzdelt régióinak. A Koreai-félsziget megosztottsága és az Északi „Remetekirályság” nukleáris fegyverkezési törekvései, valamint ballisztikus rakéta-programja baljós árnyékot vetnek a szomszédságra, sőt, lassan egyre inkább a régió túl körben is. A Kínai Népköztársaság katonai reformjainak és haderőfejlesztésének üteme lenyűgöző sebességgel zajlott az elmúlt évtizedekben, óhatatlanul is előrevetítve a kérdését annak, vajon Kína nem lesz-e kihívója a régió és a világ hatalmi berendezkedésének. Ráadásul, tekintve hogy Japán és Kína között a geopolitika összképének realitásain túl komoly feszültséggócot jelent a Szenkaku / Diaoyu szigetecsoport hovatartozásának problémaköre, a két fél

³ A Shōwa-korszak Hirohito császár uralkodásának kezdetétől haláláig tartott (1926-tól 1989-ig), magában foglalva Japánnak a húszas években lezajló politikai útkeresését, a második világháború időszakát, majd az ezt követő újjáépítést a hidegháború alatt.

⁴ Francis FUKUYAMA: *The End of History?*, *The National Interest*, 16. évf., 1989, 3–18.o., 12.o.

közötti erőviszonyok mérlege nem csupán a globális hatalmi rend szempontjából érdekesek, de mivel folyamatos ütközőpontként van jelen a szigetvita a kétoldali kapcsolatokban, állandó aggodalommal kell figyelnünk egy esetleges konfrontáció lehetőségét.

Akihito, a Heisei uralkodási korszak császára 2017 augusztusában fejezte ki szándékát a császári trónról való lemondásra és ezzel az uralkodói poszt átadására fiának. Ezzel nem csupán a császár személye változik majd, de miután a japán kormány megkezdte a császári lemondás körüli hivatalos ügymenet szervezését, 2019 tavaszán maga a Heisei-korszak is véget ér, utat nyitva egy új uralkodónak és egy új korszaknak.⁵ A korszakváltás nem utolsósorban köthető Japán kül- és védelempolitikai szerepvállalásának újraértékeléséhez, tekintve, hogy a 2017-es választásokon korábban nem látott többséggel győzedelmeskedő Abe-kormány várhatóan 2020-ig tervezi kivitelezni egy esetleges alkotmánymódosítás megvalósítását. Ennek feltételezett célja nem a „9. cikkely”, vagyis a „*békeparagrafus*” elvetése, sokkal inkább a Japán Önvédelmi Erők létének belefoglalása az alkotmány vonatkozó szakaszaiba, mivel jelenleg megosztó kérdés, vajon a japán fegyveres erők léte nem mond-e ellent az alkotmány szövegében megjelenő koncepcióknak. Ám természetesen egy alkotmánymódosítás nem csupán a *Jieitai* (az Önvédelmi Erők) státuszának alkotmányos alapokra helyezése előtt nyitja meg az utat, de az alkotmány értelmezésén alapuló védelmi törvények újraértékelése előtt is. Ezt figyelembe véve sokkal több nyitott kérdés kapcsán kell majd figyelemmel kísérnünk a 2019-2020-as évek időszakát, nem elvetve akár a japán fegyveres erők figyelemre méltó átalakulásának lehetőségét sem, különösen, ha a szigetország körüli környezet biztonsági kihívásai továbbra is fennállnak. A belátható időn belül jelentkező újabb útkeresés többek között vonatkozhat akár Japán védelempolitikai alapvetéseinek csapásmérő képességek felé történő elmozdulására is. A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság ballisztikus rakétakísérletei miatt a Japán törvényhozásban több alkalommal is felmerült annak kérdése, hogy Japánnak szükséges lenne-e bővíteni a fegyveres erők képességét egy ellenséges támaszponttal szembeni csapásmérésre is alkalmas eszközrendszerrel. 2017-ben ismét napirendre került ennek kérdése, és bár egyelőre pusztán elméleti szinten, de az ilyen képességek mellett érvelő oldal koncepciója az „*ellenséges támaszpontokkal szembeni támadó képesség*” (敵基地攻撃能力 *teki kichi kōgeki nōryoku*) kapcsán olyan nagy hatótávolságú légi indítású cirkálórakétákra vonatkozik, amelyek más lehetőség

⁵ The Japan Times: [April 30 most likely date for Emperor Akihito's abdication: government sources](#), [online], 2017. 11. 22. Forrás: Japantimes.co.jp [2018. 04. 15.]

híján képesek lennének csapást mérni ballisztikus rakéta indítóállomásokra is akár.⁶ Látható tehát, hogy a korszakváltás széles körű változásokra vonatkozó vita és önértékelés közepette éri majd Japánt 2019-ben.

Japán védelempolitikájának szempontjából azonban már az elmúlt három évtized is jelentős útkereséssel jellemezhető. Ezen időszakban ugyanis megfigyelhetők olyan jelentős változások a szigetország szerepvállalásában, melyek egyértelműen újszerű fényben tüntetik fel Japánt, azonban az alkotmányos alapokon nyugvó védelempolitikai alapvetések javarészt ma is meghatározó érvényűek. A Heisei-korszak kezdeti éveiben történt először, hogy az ország Önvédelmi Erejének tagjai külföldi kiküldetésben vettek részt. 1991-ben április és november közötti időszakban a Haditengerészeti Önvédelmi Erő egységei aknamentesítő műveletekben vettek részt az öbölháború kapcsán.⁷ A Jieitai első külföldi feladatteljesítésének hátterében ekkor leginkább a nemzetközi közvélemény kritikus hangvétele állt, tekintve, hogy sokan bírálták Japánt, amiért pusztán anyagi hozzájárulással volt hajlandó részt venni nemzetközi krízishelyzetek kezelésében, holott például a Perzsa-öböl stabilitása fontos kérdés a szinte teljes egészében energiahordozó-importra szoruló szigetország számára is.⁸ Japán védelempolitikájában azonban ezt követően fokozatos, de látható érési folyamat indult meg. Több fontosabb törvénymódosítás és új jogszabály került elfogadásra, melyek fokozatosan bővítették a Jieitai külföldön történő feladatteljesítésének mozgásterét, kezdve az ENSZ békeműveletekben történő részvételt lehetővé tevő törvénnyel (1992: 国際連合平和維持活動等に対する協力に関する法律⁹), a nemzetközi katasztrófavédelmi és segélyműveletekben részt vevő egységek kiküldetését lehetővé tevő törvénnyel (1992: 国際緊急援助隊の派遣に関する法律¹⁰). A védelempolitika törvényi hátterének fejlődésében a legutóbbi meghatározó lépés volt a 2015-ben elfogadott, eddigi legnagyobb feladatköri bővítést jelentő védelmi szférára vonatkozó törvénycsomag (gyűjtőnéven általában „*Béke és [nemzeti] biztonsági törvénycsomag*” 平和安全法制等¹¹ néven szokás említeni).

⁶ SANKEI: 敵基地攻撃能力 導入の決断をためらうな, [online], 2017. 08. 09. Forrás: Sankei.com [2018. 04. 15].

⁷ AIZAWA Teruaki: ペルシャ湾掃海艇派遣の意義と教訓 ―掃海部隊の歴史と海上防衛力整備の経緯からの考察―, [online], 2014. 12. Forrás: Nids.mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁸ Uo.

⁹ Japán törvények elektronikus adatbázisa: 国際連合平和維持活動等に対する協力に関する法律, [online]. Forrás: Elaws.e-gov.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁰ Japán törvények elektronikus adatbázisa: 国際緊急援助隊の派遣に関する法律, [online]. Forrás: Elaws.e-gov.go.jp [2018. 04. 15.]

¹¹ Japán Kabinethivatal: 平和安全法制等の整備について, [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

De a fegyveres erők alkalmazásának lehetőségeire vonatkozó változások mellett maga Japán biztonság- és védelempolitikai apparátusa is jelentős változásokon ment keresztül a Heisei-korszak évei alatt. A kormányzati oldalon egyrészt sikerült a Védelmi Hivatalt korábbi szintjéről Védelmi Minisztériummá szervezni (2007), valamint korábbi kormányzati szakpolitikai stábok egyesítésével létrejött Japán Nemzetbiztonsági Tanácsa (2013). A nemzetbiztonsági szolgálatok szintén fokozatos szervezeti átalakulást éltek meg, valamint Japán hírszerzési képességei kiegészültek a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ létrejöttével és a japán felderítőműhold-programnak köszönhető képességbővítésekkel.¹² A fegyveres erők képességei és eszközrendszere szintén látványos változásokon ment keresztül, melyek közül talán a leginkább ikonikusak a Hyūga és Izumo osztályú „rombolók” hadrendbe állítása, jelentősen megnövelve ezzel Japán erőikivetítési képességeit. Ezen hajótípusok japán besorolásukban a romboló (護衛艦 *goeikan*) kifejezés szerepel, mely a használt jelek értelmében a „kísérő hajó” tükörfordítással lenne leírható, de a sajtóban, sok esetben a „helikopterrel felszerelt romboló” ヘリコプター搭載護衛艦¹³ (*herikoputaa-tousai-goeikan*), illetve a „helikopter anyahajó” ヘリ空母 (*heri-kuubo*) szerepel. A rombolóként/kísérő hajóként történő besorolás technikai részén túl talán érdemes megemlíteni, hogy a japán fegyveres erők képességeire vonatkozó törvények az alkotmány értelmében tiltják a „támadó típusú repülőgép-hordozók” (攻撃型空母 - *kōgeki-gata kūbo*) hadrendbe állítását, többek között ezért az érzékenység a hajótípusok besorolása kapcsán. A megnevezésekkel történő nyelvi játszmák jól illusztrálják, hogy Japánban az elmúlt évtizedek óvatos, de fokozatos biztonság- és védelempolitikai fejlődéstörténete szoros összekapcsolódásban bontakozik ki a társadalmi párbeszéd vonatkozó reflexióival. A változó biztonsági környezetre adott válaszok kapcsán folyamatosan jelen van a szigorúan pacifista elköteleződéshez ragaszkodók politikai hangja. Igaz, a pártok választási eredményei alapján úgy tűnik, a védelempolitikai reformokat végrehajtó Liberális Demokrata Párt (自由民主党 *Jiyū-Minshutō*, a továbbiakban LDP) által létrehozott kormányzatok politikája az ellenvélemények mellett is sikeresebbnek bizonyult az elmúlt öt év során tartott alsó- és felsőházi választásokon.¹⁴

¹² Bartók András: Japán felderítőműhold programja és a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ története, *Hadtudományi Szemle*, X.évf., 2017/1, 147–157. o., 147–150.o.

¹³ SANKEI: 中国よ、これが日本の実力だ 海自最大の空母型護衛艦「かが」就役 南西諸島などの防衛に対応, [online], 2017. 03. 22. Forrás: sankei.com [2018. 04. 15.]

¹⁴ Nem beszélve arról, hogy a világháború utáni politikatörténeti korszakban eddig szinte végig az LDP tudott kormányozni, mindössze két alkalommal fordult elő, hogy a korábban ellenzéki pártok voltak képesek kormányt alakítani, 1993-ban és 2009-ben.

Amennyiben átfogó képet szeretnénk kapni Japán eddigi biztonság- és védelempolitikai fejlődéstörténetéről, vizsgálódásunkat a történeti összkép folyamatainak áttekintésével kell kezdenünk. Ez lesz jelen mű első nagyobb tartalmi szakasza. Ezt követően érdemes részletesebben is megvizsgálni, hogy hogyan zajlottak e folyamatok a biztonság- és védelempolitika adott területein belül. Jelen tanulmány védelempolitikai szegmenseket bemutató szakaszában első lépésben a politikai oldalt, a biztonság- és védelempolitika koordinálásában érintett kormányzati struktúrákat, valamint a döntéstámogatáshoz szorosan kötődő nemzetbiztonsági szolgálatokat bemutató áttekintéssel kezdem. Ezt követi a fegyveres erők és ezen belül az egyes haderőnemek áttekintése.

Japán védelempolitikája, a fegyveres erőkkel kapcsolatos jellemzők, a külföldi szerepvállalás részletei, köszönhetően talán a pacifista alapvetés során kialakult társadalmi kontroll központi szerepének, kifejezetten transzparens módon hozzáférhetőek. A Védelmi Minisztérium honlapján keresztül, valamint a Kabinethivatal weboldaláról maradéktalanul elérhetőek a legfontosabb védelmi dokumentumok, melyeknek nagyrészt angol nyelvű fordításai is olvashatóak. Emellett széles körben állnak rendelkezésre különböző témákban részletes elemzések és tanulmányok a Japánt és a régiót érintő biztonsági kérdésekről, melyeknek általában előbb-utóbb az angol nyelvű fordításai, vagy több jelentés összesített változatának angol átirata szintén elérhető. Az ezekhez való hozzáférés nagyban megkönnyíti a témában végzett kutatómunkát, viszont felhasználásuk mellett célszerű áttekintést adni a magyar szakirodalom vonatkozó munkáiról is. E bevezető szakasz végén, a teljesség igénye nélkül, érdemes egy rövid összegzést adni, különösen azért, mert az olvasó ezen művek segítségével egy adott szűkebb téma kapcsán akár mélyebben is elmerülhet a japán biztonság- és védelempolitika jelen tanulmányban kifejtett részletein túl.

Fontos betekintést ad Japán nemzetközi szerepvállalásának a japán társadalmi identitásban megjelenő vitájába, az alkotmány és a japán társadalom viszonyára, valamint a modern japán történelem nemzetközi vonatkozású folyamataiba Dr. Gergely Attila *„Japán külpolitika: az azonosság megújuló esélyei - Változás és folytonosság a japán külpolitika azonosság-napirendjén”* című könyvfejezete.¹⁵ A nemzetközi politikai folyamatok nagyképeének további, japán politikai szférájában történő lecsapódásáról olvashatunk Inogucsi Takasi könyvének magyar nyelvű fordításában, melynek zárófejezetében a szerző Japán *„hagyományos*

¹⁵ GERGELY Attila: Japán külpolitika: az azonosság megújuló esélyei: változás és folytonosság a japán külpolitika azonosság-napirendjén. In: N. RÓZSA Erzsébet (szerk): *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2005, 243–314.o.

globális hatalommá” válásának képét bontja ki, kiegészítve a hagyományos globális hatalom koncepcióját a *„japán sajátosságokkal”*.¹⁶

Japán biztonságpolitikájával az elmúlt években több tanulmány is foglalkozott. Egyrészt visszatérő kérdésnek tűnik a kelet-ázsiai nukleáris fegyverkezés jelensége, ezt érinti Fábíán Emília és Péczeli Anna *„Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században”*¹⁷ című írása. Japán védelempolitikai reformjaival és a haderőfejlesztéssel foglalkozik Kiss Roland két részletben megjelent írása, *„Az új japán védelempolitika I-II.”*¹⁸ A változó biztonság- és védelempolitika társadalmi *„normalizációs”* kérdéskörét járja körbe Bobák Péter tanulmánya, *„A japán védelempolitika „normalizációja”*.¹⁹ Szintén a normalizáció problémáját elemzi Fábíán Emília *„Japán visszatért: A szigetország biztonságpolitikai normalizációja”* című tanulmánya. Látható, hogy különösen Abe Shinzo 2012-es megválasztását követően Japán fokozott figyelmet kap a hazai biztonsági tanulmányok szakirodalmában, visszatérő központi kérdésként kezelve a *„normalizáció”* és leginkább e folyamat jövőbeli kilátásainak kérdését. A politikai összkép és a haderőfejlesztés folyamatai mellett találunk még írásokat jelen tanulmány szerzőjétől a japán nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatban is, a Szakmai Szemle folyóiratban: *„Japán hírszerző szolgálatai – A pacifista doktrínából fakadó problémák és fejlődési lehetőségek”* címmel.²⁰

Illesszük tehát a továbbiakban Japán Heisei korszakának, az elmúlt majd három évtizednek védelempolitikai fejlődéstörténetét a hidegháború utáni időszak globális és a kelet-ázsiai régiót érintő folyamataiba. Mert bármilyen hangzatos is a *„béketeremtés korszakának”* elnevezése, a világ eseményei nem sok vonatkozásban követték Japán jóhiszemű lendületét a bipoláris világrend alkonyán, így Japánnak is sokkal inkább pacifista berendezkedésének folyamatos újragondolására kellett kényszerülnie.

¹⁶ INOGUCSI Takasi: *Japán politika*, Századvég Kiadó, Budapest, 2007, 331. o.

¹⁷ FÁBÍÁN Emília, PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században, *Nemzet és Biztonság*, 2011/07, 55–63.o.

¹⁸ KISS Roland: Az új japán védelempolitika I., *Nemzet és Biztonság*, 2015/2, 59–73.o.;

KISS Roland: Az új japán védelempolitika II., *Nemzet és Biztonság*, 2015/3, 100–113.o.

¹⁹ BOBÁK Péter: A japán védelempolitika „normalizációja”, *Nemzet és Biztonság*, 2017/1, 81–109.o.

²⁰ BARTÓK András: Japán hírszerző szolgálatai – A pacifista doktrínából fakadó problémák és fejlődési lehetőségek, *Szakmai Szemle*, 2017/1, 40–61.o.

Japán biztonság- és védelempolitikája a Heisei-korszakban

Japán politikai összképe

Japán politikai berendezkedésének alapjául napjainkban is az 1947-ben életbe lépő, háború utáni Alkotmánya áll. Az Alkotmány kapcsán kettős kép bontakozik ki annak szerepéről Japán identitására nézve. Egyrészt kétségtelen, hogy maga a háború utáni alkotmány erős amerikai befolyás alatt született, hiszen bőven az 1945–52 közötti megszállási időszakban íródott. Azonban mára oly mértékben részévé vált Japán önképének, hogy szinte lehetetlen lenne elidegeníteni a szigetország identitásától, bármennyire is külső hatásra lett része annak.²¹

A világháború utáni Japán törvényhozása kétkamarás rendszerű. Az Alsóház (vagy más néven „Képviselőház”, japánul: 衆議院 *Shūgiin*) 465 fős, képviselőit az általános választásokon választják, melyre négyévente kerül sor, vagy annak a miniszterelnök által idő előtti feloszlását követően egy hónapon belül rendkívüli választásokat tartanak. A 465 mandátumból 176 pártlistás rendszer alapján kerül kiosztásra, a maradék 289 pedig a választóközetekből kikerült arányos képviseleti rendszerben. A parlament másik kamarája a Felsőház (vagy más néven „Tanácsosok Háza”, japánul: 参議院 *Sangiin*), 242 képviselő alkotja. Háromévente kerül kiírásra a 242 mandátum fele, így a Felsőház 121-121 képviselői helyére váltakozó, rendszeres választások útján kerülnek be a jelöltek.

A világháborút követő politikatörténeti időszakban, Japánban javarészt az LDP (自由民主党 *Jiyū-Minshutō*), tehát a már említett Liberális Demokrata Párt tudott kormányt alakítani. Az LDP 1955-ben jött létre, koalícióban tömörítve centrista és konzervatív politikai formációkat és egészen 1993-ig minden egyes választást követően képes volt kormánypártként érvényesülni. 1993-ban ugyan továbbra is az LDP szerezte meg a legtöbb mandátumot, de ez nem volt elég a kormányalkotáshoz, így a korábban ellenzéki pártok és az LDP-ből elpártoló vezetők szövetségeként új koalíciós kormánya került hatalomra. 1996-ban azonban ismét az LDP vette át a kormányrudat. Hagyományos koalíciós partnere a buddhista *Sōka Gakkai* felekezethez kötődő Kōmeitō (公明党). Az ellenzéki pártok közül a vezető szerepet sokáig a baloldali Demokrata Párt (民主党 *Minshutō*) – rövidítése DPJ –, töltötte be, ám a párt 2016-ban feloszlott és tagjai különböző újabb

²¹ Az alkotmány és Japán identitáskérdésének további részleteiről érdemes elolvasni Gergely Attila már említett írását (GERGELY Attila: Japán külpolitika: az azonosság megújuló esélyei: változás és folytonosság a japán külpolitika azonosság-napirendjén. In: N. RÓZSA Erzsébet (szerk): *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2005, 243–314. o.)

politikai formációkban vesznek részt. A legutóbbi választásokon a fő ellenzéki kihívó a 2016-ban alakult Remény Pártja (希望の党 *Kibō no Tō*) volt, ám sem ők, sem a DPJ utópártja, az Alkotmányos Demokrata párt (立憲民主党 *Rikken Minshutō*) nem értek el számottevő sikereket.

A Heisei-korszakban azonban az 1993–96 közötti időszakon kívül még egy alkalommal sor került az LDP ideiglenes „trónfosztására”, 2009 és 2012 között. A 2009 augusztusában tartott választások váratlan eredményeként ugyanis a DPJ élén Hatoyama Yukio alakíthatott kormányt. Hatoyama és kormánya hosszú ideig az LDP politikájának kritikájára építette üzenetét, így érthető módon a hirtelen váltás meghatározó szakasza volt Japán kül- és védelempolitikai kérdéseinek is. A Hatoyama-kormány többek között tervezte áthelyezni Okinawa szigetén a Futenma légitámaszpontot, ám sem a helyi önkormányzatok, sem az amerikai fél, sem Japán bürokráciája nem volt hajlandó elfogadni a lehetséges opciókat, így az első DPJ miniszterelnök végül egyik legfontosabb kampányígéretének kudarca fényében lemondott. Utódja Kan Naoto szintén idejekorán távozott miniszterelnöki megbízatásából, a 2011-es földrengés után néhány hónappal. Végül a 2009–2012 DPJ interregnum harmadik miniszterelnöke, Noda Yoshihiko egy, a támogatásában jelentős veszteségeket elkönyvelő párt élén próbált meg javítani a helyzeten, ám sikertelenül. A 2012 decemberében tartott alsóházi választásokon az LDP, élén Abe Shinzo korábbi (és visszatérő) miniszterelnökkel visszaszerezte a kormányposztot.²²

Japán védelempolitikája kapcsán tehát leginkább az LDP vezette kormányok dominanciája jellemezte az 1945 utáni korszakot. A 2009–2012 közötti DPJ-kormányok kapcsán ugyan felmerült a lehetősége bizonyos szempontok újraértékelésének, a demokrata tábor ugyanis hagyományosan az alkotmány pacifizmusának minél szigorúbb betartatása mellett kötelezi el magát, bírálva az LDP kormányainak bármely olyan lépését, mely ettől szerinte eltér. Ráadásul Hatoyama kapcsán felmerült akár az amerikai szövetség újraértelmezésének lehetősége, Japán ázsiai integrációs politikájának előtérbe helyezése, de ez is inkább a retorika szintjén volt jellemző, mint tényleges politikai program részeként.

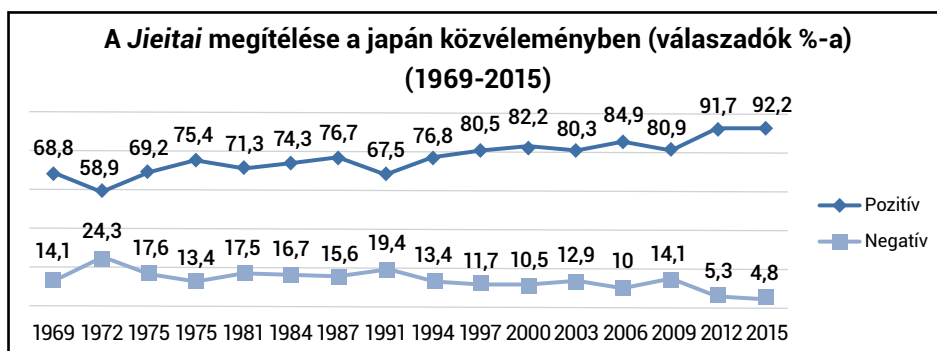
A DPJ-kormány 2012-es veresége mögött meghatározó tényező volt a közvélemény negatív vélekedése a Hatoyama-, Kan- és Noda-kormányok külpolitikájával kapcsolatban.²³ Mindez ráadásul egy hosszabb, a kilencvenes években elindult folyamat eredménye volt, mely során jelentősen átalakult a japán politika dinamikája.

²² BARTÓK András: Abe Shinzo miniszterelnök és Japán progresszív pacifizmusa, *Nemzet és Biztonság*, 2016/2, 125–143.o., 129. o.

²³ Uo., 130. o.

1994-ben ugyanis egy választási reformcsomagot fogadott el az törvényhozás, mely átalakította a korábbi, egyéni képviseleti mandátumokon nyugvót (melyet „1955-ös rendszernek” is neveztek) egy vegyes, az arányos képviseleti mandátumoknak jóval nagyobb teret adó változáttá, melyben már nagyobb jelentősége lett a pártlistás jelölteknek és így az egyes pártok országos programjának. Korábban ugyanis a japán pártok sokkal inkább laza közösséget jelentettek, mivel a képviselői mandátumok megszerzésében sokkal inkább a helyi ügyek képviselte dominált. Ezt az időszakot, a helyi ügyek országos kérdések fölötti dominanciája kapcsán „karaoke demokráciaként” is említették, mivel a legfelsőbb szinten a „mikrofon ugyan cserélődött”, de lényegében a „dallam ugyanaz maradt”. Ehhez képest az 1994-es reformokat követően felértékelődött a pártok központi programja, illetve a pártok élén álló vezető személyiségének súlya a politikai életben, így ezt a váltást egy szintén frappáns jelzővel a „*kabuki politikusok*” megjelenésével fémjelzik.²⁴ Többek között felértékelődött az egyes pártok kül- és biztonságpolitikai programjának jelentősége a választások kapcsán, mely korábban jóval marginálisabb tényezője volt a közéleti versengésnek.²⁵

A védelempolitikai vonatkozások szempontjából továbbá mérvadó, hogy a kilencvenes évektől kezdve folyamatosan nőtt a japán fegyveres erők pozitív megítélése a közvéleményen belül. A kormány által háromévente végzett, a Jieitaijal és a védelmi kérdésekkel kapcsolatos országos közvélemény-kutatások alapján, a fegyveres erők pozitív megítélése kifejezetten növekvő tendenciát mutat a japán társadalmon belül. Míg 1969-ben a megkérdezettek 68,8%-a pozitív, 14,1%-a negatívan vélekedett a Jietairól, 2015-ben ez 92,2% pozitív és mindössze 4,8% negatív megítélést jelentett.²⁶

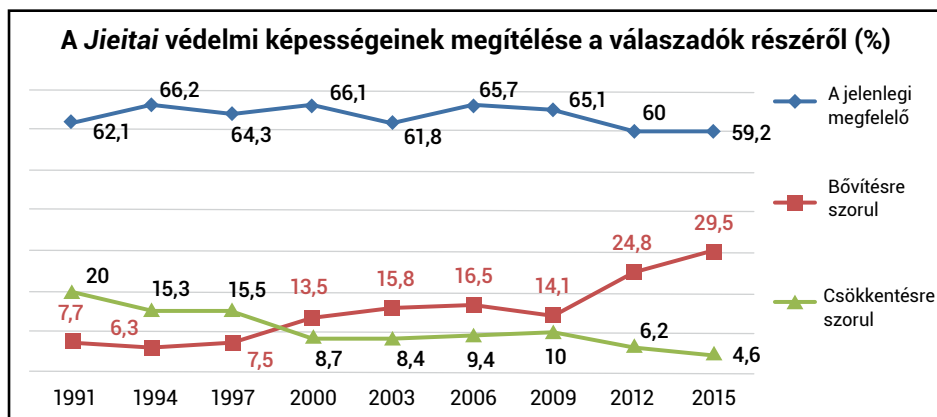
²⁴ Uo., 128. o.

²⁵ Uo., 131. o.

²⁶ Japán Kormányának PR intézete: 「自衛隊・防衛問題に関する世論調査」の概要, [online].

Forrás: Survey.gov-online.go.jp [2018. 04. 15]

Szintén ebben a reprezentatív, közvélemény-kutatásokat összesítő jelentésben találunk kimutatásokat azzal kapcsolatban, a válaszadók hogyan ítélik meg a Jieitai védelmi képességeinek szintjét. Arra a kérdésre, hogy „megfelelőnek tartja-e a Jieitai képességeit”, vagy „bővítésre szorul”, illetve „csökkentésre szorul”, a válaszadók döntő többsége „megfelelő” választ adja. 2009 után azonban jelentősen nőtt azon válaszadók aránya, akik szerint a Jieitai képességei bővítésre szorulnak.²⁷

A japán társadalom viszonya a védelempolitikához és különösen a fegyveres erőkhöz három fontosabb kérdéskör mentén alakulhatott a jelenleg érzékelhető irányba. Egyrészt magának a politikai diskurzusnak a jellege is némileg megváltozott az 1994-es választási rendszerre vonatkozó reformokat követően. Másrészt a szigetország közvetlen környezetében egyre akutabb problémaként érzékelhető Észak-Korea ballisztikus rakéta- és atomprogramja. Különösen 2008-at követően szintén a régió romló biztonsági helyzetének érzetét erősítik a Szenkaku / Diaoyu szigetvita kapcsán fellépő japán–kínai ellentétek és a Kínai Népköztársaság katonai nagyhatalommá válásának kérdésköre. A Jieitai pozitív megítélésének vonatkozásában említést kell tennünk továbbá a 2011. márciusi földrengést és a fukushimai atomkatasztrófát követő válságkezelés során a fegyveres erők szerepvállalásának kiemelkedően pozitív képéről, mely bizonyára nagyban hozzájárult a japán haderő társadalmi összképének kedvező irányba történő elmozdulásához.

Tekintve, hogy Japán kül- és biztonságpolitikai szerepvállalása kapcsán erőteljesen uralja a szakirodalom és a nemzetközi média figyelmét az alkotmánymódosítás

²⁷ Japán kormányának PR intézete: 「自衛隊・防衛問題に関する世論調査」の概要, [online].

Forrás: Survey.gov-online.go.jp [2018. 04. 15]

lehetősége, a szigetország politikai áttekintésének részeként érdemes kitérnünk ennek lehetséges forgatókönyvére. Japánban ez idáig nem volt példa az 1947-es alkotmány módosítására, így bármilyen ilyen törekvés precedens nélküli lenne. Az alkotmány módosításának lehetőségéről annak 96. cikkelye fogalmazza meg a procedura lépéseit. Ennek értelmében a módosítást a törvényhozásnak kell kezdeményezni, összesen mindkét ház mandátumának kétharmados többségével (ez jelenleg az Alsóház és a Felsőház képviselői helyei esetében összesen 707 mandátum, melynek kétharmados többsége 467 képviselői szavazatot követel), majd a törvényhozás által így elfogadott módosítási javaslatot országos referendum tárgyává kell tenni. Ezen népszavazáson amennyiben a résztvevők egyszerű többsége a módosításra szavaz, a császár kihirdeti az alkotmánymódosítást.²⁸

Az e sorok születéséig legutóbbi, 2017 októberében tartott alsóházi választáson az LDP a szavazatok 48,2 százalékát tudta megszerezni, legnagyobb kihívója, a Kibō no Tō (Remény Pártja) ennek kevesebb mint felét, 20,6 százalékot.²⁹ Ezzel az LDP az alsóház 465 mandátumából 283-at tudhat magáénak³⁰, míg a felsőházban a 242 mandátumból jelenleg 125 van a párt kezében³¹, ami jelen körülmények között még önmagában nem elegendő a teljes törvényhozásra kiterjedő kétharmados többséghez. Kérdéses tehát a további előremenetel szempontjából, hogy milyen eredményeket ér majd el az LDP a következő, 2019 nyarán esedékes, a felsőház mandátumainak felére kiírt választásokon. Ráadásul, ha esetleg sikerül is megszerezni a törvényhozás egészére kiterjedő kétharmados többséget, vagy valamely párt koalíciós partnerként úgy dönt, támogatja az LDP alkotmánymódosítási törekvéseit – nem is beszélve egy esetleges LDP-n belüli problémakörörről az alkotmánymódosítás kapcsán –, még mindig szükség lesz a szavazók egyszerű többségének támogatására egy népszavazáson.

Továbbra is nyitott kérdésként érdemes tekintenünk tehát arra, mennyire elképzelhető Japánban alkotmánymódosítás, mivel ennek egyrészt politikai előkészítés szempontjából is lesznek még további lépései, illetve ha mégis lehetővé válik egy törvényhozási kétharmad alapján, kérdéses, hogy mennyiben valószínű, hogy egy referendumon a szavazók többsége az igen mellett teszi majd le voksát. Azt is el kell ismernünk azonban, hogy Abe sikerei a legutóbbi választáson (melynek

²⁸ Japán Kabinethivatala: [The Constitution of Japan](#), [online]. Forrás: Japan.kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

²⁹ JIJI hírportál: 衆院党派別得票数・率 (選挙区), [online], 2017. 10. 23. Forrás: Jiji.com [2018. 04. 15.]

³⁰ Japán Parlament, Alsóház: [Strength of the In-House Groups in the House of Representatives](#), [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

³¹ Japán Parlament, Felsőház: [Strength of the Political Groups in the House of Councillors](#), [online]. Forrás: Sangiin.go.jp [2018. 04. 15.]

kampánya során nem rejtette véka alá alkotmánymódosítási elképzeléseit), a védelmi szféra magas szintű társadalmi támogatottsága, és az egyre rohamosabb ütemben fokozódó feszültségek Észak-Korea kapcsán, együttesen könnyen elmozdíthatják a mérleg nyelvét akár egy sikeres alkotmánymódosítás irányába is.

A biztonság- és védelempolitika fejlődése a Heisei-korszakban

Japánnal szemben egyszerre volt kegyes és mostoha a geopolitika. A szigetország földrajzi elhelyezkedése hosszú évszázadokon keresztül garantálta a külföldi fenyegetésektől javarészt mentes történelmi fejlődés lehetőségét. A szigetvilág éghajlata és vízháztartása kimondottan kedvező feltételeket teremtett a mezőgazdaságnak, a part menti sík területek, valamint a tengeri szállítóútvonalak hálózatának kényelmes infrastruktúrája kedvező közeget teremtettek a nagy iparvárosok csoportosulásainak. A szigetvilág azonban kimondottan szegényesen van ellátva nyersanyagokkal, különösen energiahordozókkal, így mind a mai napig kritikus módon rá van utalva a kereskedelmi útvonalak háborítatlan és biztonságos használatára.³²

Mindez nem csupán a huszadik századi eleji, birodalmi törekvés geopolitikai korszakában volt jellemző, de ma is meghatározó Japán biztonsága szempontjából. A globális közös terekhez való hozzáférés kérdése, a kereskedelmi útvonalak zavartalan használata alapvető érdekekként jelennek meg Japán Nemzeti Biztonsági Stratégiájában (2013)³³, illetve a védelmi fehérkönyvek Japán biztonsági környezetével foglalkozó szakaszaiban.³⁴ A hidegháború végéhez közeledve azonban erőteljes változásokon esett át a szigetország biztonsági környezete.

A második világháborút követően Japán biztonságpolitikai alapvetéséről az új politikai rendszer első miniszterelnökének nevével fémjelzett Yoshida-doktrína³⁵ szolgált. Ennek értelmében Japán védelme szempontjából központi szerepet tölt be az amerikai szövetség, a szigetország elsősorban gazdasági talpra állására koncentrált, területén pedig amerikai csapatok állomásoznak. Az új alkotmány 9., „békecikkelyének” értelmében Japán lemond a háborúhoz való jogáról, a nemzetközi problémák békés rendezése mellett kötelezi el magát és mindössze az önvédelemhez minimálisan szükséges katonai erőt tart fenn. A nagypolitikai összképpel kapcsolatos folyamatokban egészen a nyolcvanas évekig nem is nagyon jelent meg markánsan a védelempolitika kérdése, egészen Nakasone Yasuhiro miniszterelnök-

³² KINOSHITA Tomio: 地政学の視点からみた日本と国際経済, 蔵大学論集, 63, 2015, 1–19.o.

³³ Japán Kabinethivatala: [National Security Strategy \(2013\)](#), [online], 7. o. Forrás: Cas.go.jp [2018.04.15.]

³⁴ Japán Védelmi Minisztérium: [Defense of Japan 2017](#), [online], 8. o. Forrás: Mod.go.jp [2018.04.15.]

³⁵ Yoshida Shigeru, a háború után Japán első demokratikusan megválasztott miniszterelnöke.

ségének időszakáig (1982–1987). Nakasone programjában központi szerepet töltött be Japán biztonság- és védelempolitikai alapvetéseinek újraértékelése, mely leginkább az amerikaiakkal való védelmi együttműködés bővítésének terén tudott elérni lényegi eredményeket. Többek között Japán exporttevékenységének fegyvertechnológiai vonatkozású korlátozásainak enyhítésében történt előrelépés, így a japán technológia hozzájárulhatott Reagan elnök „csillagháborús” programjához.³⁶ Ugyan Nakasone kormányzati ciklusai alatt felmerült az alkotmány újraértékeléséről szóló vita lehetősége, védelempolitikai szempontból nagyobb strukturális változások nem történtek. Bár a védelmi kiadások kapcsán a Yoshida-doktrínával párhuzamosan kialakult GDP 1%-os szimbolikus küszöbét, ha csak óvatosan is, de átlépte, ám ez is inkább jelzés értékű, mint gyakorlati változást jelentett.³⁷

Habár a nagypolitikai összkép a passzív védelempolitikai elköteleződés képét mutatta, ez nem jelenti azt, hogy Japán ne igyekezett volna felkészülni a kor kihívásaira. A bipoláris világrend időszakában Japán biztonsága kapcsán a legmarkánsabban felmerülő fenyegetést a szovjet távol-keleti katonai erők és nukleáris potenciál képviselték. Jellemzően visszatérő elemként tűntek fel ezek mind a japán, mind az amerikai távol-keleti politika biztonsági elgondolásában. Ronald Reagan amerikai elnök és Suzuki Zenko japán miniszterelnök 1981-es találkoójukat követően például aggodalmuknak adtak hangot a szovjet katonai képességek növekedésével kapcsolatban³⁸, illetve Reagan elnök és Nakasone miniszterelnök 1983-as találkozója után szintén említésre kerültek a közös aggodalmak, különösen a szovjet SS–20-as közepes hatótávolságú ballisztikus rakétarendszerekkel kapcsolatban.³⁹ A hidegháború második felétől kezdve Japán már egyértelműen igyekezett olyan képességeket kialakítani, amellyel hatékonyan fel tudott lépni egy esetleges invázióval szemben. 1963-tól vette kezdetét a „négylépéses” haderőfejlesztési program (4次防衛力整備計画), mely során Japán Önvédelmi Erőinek megerősítése először az 1963–65 közötti intenzív szakaszban a területvédelemhez minimálisan szükséges képességek kialakítását célozta, majd ezt követően ötéves szakaszok során ennek fokozatos fejlesztését és szükség esetén bővítését.⁴⁰ Ezen négylépéses fejlesztési programhoz kötődően olyan fegyver-

³⁶ Andrew GORDON: *Post War Japan as History*, University of California Press, USA, 1993, 43. o.

³⁷ Uo.

³⁸ The World and Japan: 鈴木善幸総理大臣とロナルド・レーガン米大統領との共同声明, [online].

Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018. 04. 15.]

³⁹ The World and Japan: *Remarks of the President and Prime Minister Yasuhiro Nakasone of Japan Following Their Meetings in Tokyo*, Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018. 04. 15.]

⁴⁰ Japán Védelmi Minisztérium: *2004-es Védelmi Fehér Könyv*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

rendszerek beszerzési és bővítési programjai kerülnek napirendre, mint az F-4EJ Phantom vadászgép-eszközpark bővítése (3. szakasz, 1971), a Haruna osztályú rombolók hadrendbe állítása (4. szakasz, 1973-74), vagy a Type 74 harckocsiprogram (4. szakasz, 1973 után).⁴¹ Bár a korabeli védelmi dokumentumokban már megjelenik az aggodalom a környező országok katonai erejének növekedése kapcsán, ami alapján elsősorban Kínára gondolhatnánk⁴², a nyolcvanas évek eleji nyilatkozatokban még erőteljesebb szerepet kap az együttműködés lehetősége a Kínai Népköztársasággal⁴³, s kevésbé konfrontatív vagy aggasztó színben tűnik fel az egyébként egyre látványosabb katonai fejlődés útján járó hatalom. Érdekes fényt vet a hidegháborús időszak védelmi szférán belüli hangulatára néhány korabeli tisztviselő későbbi visszaemlékezése, melyben valószínűleg a szovjet fenyegetéstől való félelem jóval enyhébb színben tűnik fel.

Az 1986-os Nakasone-kormány idejében a védelmi ügynökségért felelős miniszteri posztot betöltő Kurihara Yūkō visszaemlékezésében arról számol be, hogy nem igazán volt jelen kézzel fogható aggodalom egy Hokkaidó szigetét érintő esetleges szovjet invázióval kapcsolatban.⁴⁴ Az 1985-86 közötti időszakban helyettes védelmi miniszteri posztot betöltött Fujii Kazuo beszámolója alapján a külső fenyegetésekkel kapcsolatos aggodalmak és az ez irányba történő kutatások főleg a világ más pontjain kitörő válsághelyzetek lehetőségével és ezek közvetett, Japán biztonságára gyakorolt hatásával foglalkoztak.⁴⁵ James Auer 1979–88 között a Pentagon japán ügyekre szakosodott szakértője szerint hasonló kép élt az amerikai vezetői rétegen belül is Japán közvetlen fenyegetettségével kapcsolatban. Auer beszámolójában annak kapcsán is kiemeli a szovjet fenyegetés kérdését, hogy vajon mennyire hatott az amerikai fél Japán hidegháborús haderő-fejlesztési törekvéseire. Auer szerint, tekintve, hogy a japán szárazföldi haderő feladata volt egy esetleges szovjet invázió feltartóztatása és ennek esélyét mind a japán mind az amerikai fél marginális jelentőségűnek érezte, ha valóban komoly befolyása lett

⁴¹ Uo.

⁴² BOBÁK: i. m., 9. o.

⁴³ The World and Japan: 鈴木善幸総理大臣とロナルド・レーガン米大統領との共同声明, [online], Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018. 04. 15.]; valamint The World and Japan: Remarks of the President and Prime Minister Yasuhiro Nakasone of Japan Following Their Meetings in Tokyo, [online]. Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018. 04. 15.]

⁴⁴ National Security Archive U.S. – Japan Project Oral History Program: Yukoh Kurihara Interview transcript (former minister of defense during Nakasone administration), [online]. Forrás: Nsarchive2.gwu.edu [2018. 04. 15.]

⁴⁵ National Security Archive U.S. – Japan Project Oral History Program: Kazuo Fujii Interview transcript (former deputy vice minister of Defense, 1985-1986; director of Defense Facilities Administration Agency, 1991-1993), [online]. Forrás: Nsarchive2.gwu.edu [2018. 04. 15.]

volna az amerikai álláspontnak, sokkal több forrás-átcsoportosítás történt volna a Haditengerészeti és Légi Önvédelmi Erők irányába. Ez viszont inkább a Japánon belüli politikai realitásoknak köszönhetően nem valósult meg, erősítve a szárazföldi erő súlyát a fejlesztési irányokban.⁴⁶

Ma már Japán védelmi dokumentumait szemlélve sokkal aggodalmasabb hangnem tapasztalható, kiemelt helyen említve a kínai katonai potenciál növekedését. A Heisei-korszak elején azonban ennél jóval enyhébb módon tekintett Japán a környező régió biztonsági aspektusaira. Az 1989-es Védelmi Fehér Könyv a Japán körüli biztonsági környezettel foglalkozó szakaszában említést tesz a regionális biztonsági kihívásokról, melyek központjában a szovjet távol-keleti jelenlét, a koreai kérdés és Kína áll. A kínai haderőreform és katonai erő rohamos növekedése ekkor azonban még sokkal enyhébb problémaként tűnik fel a dokumentumban, Kína kapcsán sokkal inkább a kínai–szovjet határon felhalmozott erők és a két fél közötti feszültségek jelennek meg, mint regionális kockázati faktor.⁴⁷ A kínai–amerikai viszonytal összefüggésben is inkább az együttműködés lehetőségét említi a dokumentum, szemlélve az adott, illetve megelőző évben lezajlott magas szintű katonai vezetői látogatásokat.⁴⁸

A kínai féllel szembeni aggodalmak először az 1992-es Védelmi Fehér Könyvben térnek rá a közvetlenül Japán szuverenitását és biztonságát érintő kérdésekre. A dokumentum Kínára vonatkozó értékelésében említi a kínai haderőfejlesztés haditengerészeti téren történt előrelépéseit, valamint a SZU–27-es vadászgép beszerzési programot, illetve kitér Kína tengeri jelenlétének növekedésére. Itt jelenik meg Kína területi követeléseinek problémája, melyek érintik a Japán fennhatóság alatt álló Szenkaku-szigetcsoport (尖閣諸島 *Senkaku-shoto*) (kínai néven *Diaoyu-dao* 钓鱼岛) is.⁴⁹

Japán védelempolitikájának történeti fejlődése jól jellemezhető néhány meghatározóbb kérdéskör kiemelésével. A '90-es évek elején indult folyamatok központjában Japán nemzetközi szerepvállalásának és a fegyveres erők ebben betöltött szerepének dilemmája állt. A '90-es évek végétől ez egyre inkább kibővült Japán közvetlen környezetének biztonsági problémaköreivel, főként az Észak-Korea jelentette fenyegetéssel, illetve a kínai katonai potenciál növekedése és a két fél közötti feszültségek kialakulása a Szenkaku-szigetek kapcsán. A kínai katonai erő és

⁴⁶ National Security Archive U.S. – Japan Project Oral History Program: [James Aue Interview transcript](#) (former chair of Japan Desk at Pentagon, 1979-1988), [online]. Forrás: [Nsarchive2.gwu.edu](#) [2018. 04. 15.]

⁴⁷ Japán Védelmi Minisztérium: [1989-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online]. Forrás: [Mod.go.jp](#) [2018. 04. 15.]

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Japán Védelmi Minisztérium: [1992-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online]. Forrás: [Mod.go.jp](#) [2018. 04. 15.]

a Japán környezetében tapasztalt aktivitás növekedése a kétezres évektől kezd el megjelenni mind a védelmi reformok, mind a haderőfejlesztés területén, lényegében mind a mai napig az ehhez való alkalmazkodás és felkészülés az, ami meghatározza Japán biztonság- és védelempolitikáját.

A japán védelempolitikával kapcsolatos társadalmi diskurzust eleinte a szigetország szerepvállalásával kapcsolatos önkorlátozás és nemzetközi reflexiók dinamikája határozta meg. Ezek közül leginkább meghatározó volt Japán részvétele a '90-es és 2000-es évek közel-keleti konfliktusaiban. Japán szerepvállalásával kapcsolatban ugyanis egyre gyakrabban merült fel azon kritika, miszerint a szigetország pusztán pénzügyi hozzájárulásával nem veszi ki megfelelően a részét a nemzetközi stabilitás biztosításában.⁵⁰ Ennek orvosolására első lépésként a japán haditengerészet egységei részt vettek aknamentesítési műveletekben a Perzsa-öbölben 1991 áprilisa és novembere között.⁵¹ A japán politikai vezetés azonban további lépésekre kényszerült a Jieitai külföldi alkalmazhatóságának bővítése kapcsán, főként a nemzetközi kritika nyomására. A japán törvényhozás első lépése ennek érdekében a *„Békeműveletekben való együttműködésre vonatkozó törvény”* (1992: 国際平和協力法) elfogadása volt, mely 1992 júniusában lépett életbe.⁵² Az újonnan elfogadott törvény felhatalmazta a Jieitait az ENSZ által vezetett békeműveletekbe való bekapcsolódásra, humanitárius és katasztrófaelhárítási műveletekben való részvételre, valamint nemzetközi felügyelet alatt álló választások megfigyelésére.⁵³ A törvény azonban fontos kritériumokat is állított a Jieitai szerepvállalásával kapcsolatban, melyet úgynevezett *„A békeműveletekben való részvétel öt alapelvéként”* (「PKO参加5原則」) fogalmazott meg:

1. A résztvevő felek között a harcok beszüntetéséről már megegyezés született.
2. A résztvevő felek és a békeművelet helyszínének országai beleegyeznek a Jieitai részvételébe.
3. A Békemisszió szigorúan neutrális álláspontot képvisel a konfliktusban érintett felekkel kapcsolatban.
4. Ha a fenti feltételek bármelyike megszűnik, a résztvevő japán csapatok azonnal kivonásra kerülnek.
5. A fegyverhasználat szigorúan az emberi élet védelméhez szükséges minimális mértékben elfogadott.

⁵⁰ AIZAWA: i. m., 1. o.

⁵¹ Uo.

⁵² Japán Védelmi Minisztérium: 国際平和協力法について, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁵³ Uo.

A fenti feltételek továbbá érvényesek nem csupán a békeműveletekben, de a nemzetközi katasztrófaelhárítási műveletekben való részvételre is.⁵⁴ A békeműveletekre vonatkozó törvény mellett Japán felülvizsgálta és módosította a „Nemzetközi katasztrófaelhárításban való részvételre vonatkozó törvényt” (1987/1992: 国際緊急援助隊法), így már a Jieitai egységei is részt vehettek ilyen műveletekben.⁵⁵ Ehhez szintén tartozott néhány fontosabb alapelv, többek között az, hogy a megsegített ország kérésére történjen a Jieitai részvétele, a végezhető tevékenységek pedig egészségügyi ellátásra, szállítási feladatokra és a vízellátás biztosítására korlátozódtak.⁵⁶ Az Önvédelmi Erők szolgálatteljesítését a külügyminiszterrel történő egyeztetés előzi meg, a résztvevő csapatokat a védelmi miniszter (a kormányzati honlapokon elérhető leírás a mai állapotokat tükrözi, korábban ez a Védelmi Ügynökség vezetőjét jelentette) utasítja feladatteljesítésre.⁵⁷ Amennyiben a műveletek során feltételezhető, hogy szükség lehet fegyverhasználatra, a Jieitai egységei nem vehetnek részt, a fegyverviselés nem megengedett.⁵⁸ További korlátozásként jelenik meg a részvétel időbeli kerete, mely nem haladhatja meg a 3 hét időtartamot.⁵⁹ A Védelmi Minisztérium legutóbb 2010-ben frissített tájékoztatója szerint a Jieitai résztvevő csapatai két hullámban állnak rendelkezésre, a részvételre vonatkozó parancs kiadásától számított 48 órán belül 2 db C–130H szállítógép, a Légi Önvédelmi Erő részéről, illetve egészségügyi személyzet a Szárazföldi Önvédelmi Erők részéről. Ezt követi a második hullám, melyben legfeljebb 3 db UH–1-es helikopter és CH–47-es szállítóhelikopter vesz részt, további egészségügyi személyzettel, illetve egy partraszállító hajó, és egy logisztikai szállítóhajó, illetve legfeljebb egy kísérő romboló.⁶⁰

A láthatóan így is meglehetősen korlátozott részvételt biztosító törvénymódosítások következő mérföldköveként szolgált az 1999-es „Japán közvetlen környezetére vonatkozó béke- és biztonsági intézkedésekre vonatkozó törvény” (周辺事態に際して我が国の平和及び安全を確保するための措置に関する法律).⁶¹ Ez lényegében az amerikai szövetséges csapatok logisztikai támogatását tette lehetővé egyrészt

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Japán Védelmi Minisztérium: 国際緊急援助隊法に基づく自衛隊の活動, [online]. Forrás: Mod.gov.jp [2019. 09. 07.]

⁶¹ Japán Parlament, Alsóház: 周辺事態に際して我が国の平和及び安全を確保するための措置に関する法律, [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

a Japán közvetlen környezetét képező területen, illetve a nemzetközi vizek és légtér azon részeiben, melyek nem érintettek fegyveres konfliktusban.⁶²

A fegyveres erők nemzetközi szerepvállalásával kapcsolatban további bővítést jelentett a 2001. szeptember 11-i terrortámadás hatására elfogadott „*Terrorellenes különleges intézkedésekre vonatkozó törvényt*” (2001: テロ対策特別措置法).⁶³ Ez lényegében a korábbi támogató tevékenységekre vonatkozó törvényt bővítette ki, a nem feltétlenül Japán környezetére vonatkozó területi mandátummal, hanem a terrorellenes hadviselés általános támogatásával, de továbbra is fenntartva a nemzetközi vizek és légtér harci cselekményektől mentes területeire való korlátozást. A törvény továbbá engedélyezte a *Jieiti* egységeinek az önvédelmi célú fegyverhasználatot, valamint a japán csapatok védelme alatt álló személyek védelmében történő fegyverhasználatot.

2003-ban az iraki háború hatására a japán törvényhozás egy további lépéssel bővítette a fegyveres erők külföldi szerepvállalásának lehetőségeit, az „*Iraki humanitárius és béketámogató műveletekre vonatkozó rendkívüli törvények*” (イラクにおける人道復興支援活動及び安全確保支援活動の実施に関する特別措置法) keretében, melyek 2003-tól 2009-ig voltak érvényben.⁶⁴ Ezen különleges törvénycsomag eredményeként vettek részt japán csapatok az iraki háború utáni újjáépítési műveletekben, mind Szárazföldi, Haditengerészeti, és Légi Önvédelmi Erők egységei 2003 és 2008 között, lényegében a korábbi humanitárius feladatkörök jogosítványával, az iraki konfliktusban érintett területekre kiterjedő mandátummal.

2008-ban a korábbi nemzetközi együttműködésekre vonatkozó lehetőségek bővültek a „*Terrorellenes műveletek tengeri blokádok logisztikai támogatására vonatkozó törvénnyel*” (2008: テロ対策海上阻止活動に対する補給支援活動の実施に関する特別措置法).⁶⁵

2009 júliusában lépett életbe a Japán kalózkodással szembeni műveleteit lehetővé tevő törvény, „*A kalózkodás visszaszorítására és kalózkodással szembeni büntetőeljárásokra vonatkozó törvény*” (2009: 海賊行為の処罰及び海賊行為への対処に関する法律, gyakrabban rövidebb néven: „*kalózkodás elleni törvény*” 海賊対処法)⁶⁶.

⁶² JINBO Ken: 「対テロ戦争」と日米同盟—米安全保障の再構築と同盟関係の再定義?—, [online]. Forrás: Jiia.or.jp [2018. 04. 15.]

⁶³ Japán Kabinethivatala: テロ対策特措法, [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

⁶⁴ Japán Kabinethivatala. イラクにおける人道復興支援活動及び安全確保支援活動の実施に関する特別措置法, [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

⁶⁵ Japán Parlament, Alsóház: テロ対策海上阻止活動に対する補給支援活動の実施に関する特別措置法, [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

⁶⁶ Japán törvények elektronikus adatbázisa: 海賊行為の処罰及び海賊行為への対処に関する法律, [online]. Forrás: Elawse.gov.go.jp [2018. 04. 15.]

Korábban japán hadihajók csak japán érdekeltségű hajók védelmében vehettek részt, ám az új törvény értelmében már bármely ország hajóinak kalózkodás elleni védelmét elláthatják, továbbá szükség esetén fegyveres úton is meggátolhatják a kalóztámadásokat a kísért hajókkal szemben.⁶⁷

2014-ben Japán kormánya kisebb módosításokat eszközölt a védelmi ipart érintő exportkorlátozások politikáján. Korábban a szigetország nem exportálhatott védelmi vonatkozású termékeket olyan országoknak, melyek fegyveres konfliktusban vettek részt, ám a 2014-es módosítás ezt kiegészítette azzal, hogy amennyiben az adott országnak juttatott export hozzájárul Japán biztonságának garantálásához, külön engedéllyel lehetséges az exporttevékenység.⁶⁸

A japán fegyveres erők és védelempolitika törvényi kereteinek eddigi talán legfontosabb mérföldköve a 2015-ben elfogadott és 2016 márciusában életbe lépő törvénycsomag, melyet 平和安全法制⁶⁹ „Béke- és biztonsági törvények” összesítő néven szokás említeni. Az új védelmi törvények az Abe-kormány védelempolitikai törekvéseinek főbb célkitűzéseit valósították meg, jelentősen növelve egyrészt a *Jieitai* mozgásterét, valamint a védelmi technológiák exportjának lehetőségeit.⁷⁰ Az új törvénycsomag néhány fontos tétellel egészítette ki a fegyveres erők alkalmazásának lehetőségeit. Egyrészt lehetővé teszi japán csapatok bevetését külföldön, tűszhelyzet és hasonló krízisek esetén, japán állampolgárok kimentése céljából.⁷¹ Másrészt, felhatalmazza Japánt a kollektív önvédelem gyakorlatára, vagyis egy szövetségest ért támadás esetén a japán fegyveres erők bevethetőek a fenyegetés elhárítása céljából, míg korábban csupán az esetben cselekedhettek, ha magukat a *Jieitai* erőit érte támadás.⁷²

Az áttekintett folyamat alapján látható, hogy Japán számára az elmúlt harminc év a védelmi szektor szempontjából komoly kihívásokat állított a hidegháború során kialakult alapvetésekkel szemben. A bipoláris világrend vége egyáltalán nem jelentette azt, hogy ne lett volna szükség nemzetközi krízisek kapcsán Japán szerepvállalásának újraértékelésére. A '90-es évek elejétől kezdve meghatározó tényező volt a külföldi közvélemény és különösen az amerikai fél által támasztott kritikák és elvárások az iránt, hogy Japán vegyen részt aktívabban a regionális és a globális stabilitáshoz szükséges erőfeszítésekben. A japán törvényhozás láthatóan lassan ugyan, de igyekezett tartani a lépést ezen

⁶⁷ Japán Védelmi Minisztérium: 2012-es Védelmi Fehér Könyv, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁶⁸ Japán Külügyminisztérium: Japan's Security Policy, [online]. Forrás: Mofa.go.jp [2018. 04. 15.]

⁶⁹ Japán Kabinethivatal. 平和安全法制等の整備について, [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷⁰ BARTÓK: Abe Shinzo miniszterelnök..., i. m., 135. o.

⁷¹ Japán Külügyminisztérium: Japan's Legislation for Peace and Security, [online], 6. o. Forrás: Mofa.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷² Uo., 7. o.

elvárásokkal, ám mindenközből szükséges volt tartania magát az alkotmány „békeparagrafusa” által adott keretekhez. Ennek köszönhetően ugyan láthattunk egy jelentős fejlődési folyamatot a *Jieitai* alkalmazásának bővítésére, továbbra is meglehetősen korlátozott keretek között van lehetőség japán fegyveres erők szerepvállalására a szigorú önvédelmi célú műveleteken túl.

Japán nemzetközi védelempolitikai szerepvállalásának törvényei változásai		
	Védelmi szektort érintő törvény/módosítás	Kormányfő (párt)
1992	Békeműveletekben való együttműködésre vonatkozó törvény 国際平和協力法	Miyazawa Kiichi (LDP)
1992	Nemzetközi katasztrófa-elhárításban való részvételre vonatkozó törvény (módosítás) 国際緊急援助隊法	Miyazawa Kiichi (LDP)
1999	Japán közvetlen környezetére vonatkozó Béke- és Biztonsági intézkedésekre vonatkozó törvény 周辺事態に際して我が国の平和及び安全を確保するための措置に関する法律	Obuchi Keizō (LDP)
2001	Terrorellenes különleges intézkedésekre vonatkozó törvény テロ対策特別措置法	Koizumi Junichirō (LDP)
2003	Iraki humanitárius és béketámogató műveletekre vonatkozó rendkívüli törvények イラクにおける人道復興支援活動及び安全確保支援活動の実施に関する特別措置法	Koizumi Junichirō (LDP)
2008	Terrorellenes műveletek tengeri blokádok logisztikai támogatására vonatkozó törvénnyel テロ対策海上阻止活動に対する補給支援活動の実施に関する特別措置法	Fukuda Yasuo (LDP)
2009	A kalózkodás visszaszorítására és kalózkodással szembeni büntetőeljárásokra vonatkozó törvény 海賊行為の処罰及び海賊行為への対処に関する法律	Asō Tarō (LDP)
2016	平和安全法制	Abe Shinzō (LDP)

Japán azonban az említett folyamatnak köszönhetően aktív résztvevője lett több nemzetközi békemisszióknak és humanitárius segítségnyújtási műveletnek, melyek mindenképpen újszerű szerepkört jelentenek a hidegháborús lehetőségekhez képest.

Japán csapatok részvétele külföldi, nemzetközi műveletekben	
Művelet	Feladatkör
1991: Perzsa-öböl	Aknamentesítő műveletek
1992: Kambodzsa	UNTAC – ENSZ Kambodzsai Átalakulási Hatósága
1993: Mozambik	ONUMOZ – ENSZ Mozambiki Művelete
1996: Golan-fennsík	ENSZ Csapatszétválasztási Megfigyelő Hadereje
2001– 2007; 2008 – 2010: Indiai-óceán	A terrorellenes műveletek tengeri logisztikai támogatása
2002: Kelet-Timor	ENSZ Átmeneti Adminisztrációja Kelet-Timorban
2003-2009: Irak	Japán csapatok részvétele az iraki újjáépítési műveletekben
2008: Szudán	ENSZ Szudáni Missziója
2011– 2017: Dél-Szudán	ENSZ Dél-Szudáni Missziója

A nemzetközi szerepvállalás és a fegyveres erők külföldi missziókban történő alkalmazása mellett a '90-es évek végétől Japán biztonság- és védelempolitikájának egyre inkább visszatérő kérdésévé vált az Észak-Korea jelentette fenyegetés, különösen a „Remetekirályság” ballisztikus rakétaprogramja és nukleáris fegyverkezése kapcsán. Ennek egyik meghatározó eseménye volt Észak-Korea 1998. augusztusi ballisztikus rakétakísérlete, mely során a Taepodong-1 típusú rakéta röppályája Japán fölött haladt át. Mind a politikai vezetés, mind a japán közvélemény számára sokkoló esemény volt a rakétakísérlet, szembesítve a szigetországot Phenjan csapásmérő képességeinek esetleges bővülésével. Az 1998-es rakétakísérlet többek között nagyban hozzájárult, hogy a japán kormány elindíthassa a korábban elakadt felderítőműhold-programot, javítva Japán hírszerzési és előrejelzési képességeit.⁷³

A felderítőműhold-program mellett Japán a ballisztikusrakéta-fenyegetettség hatására bővítette rakétavédelmi képességeit az amerikai fejlesztésű Aegis-rendszerrel, melynek beszerzési terve a védelmi dokumentumokban először a 2004-ben kiadott védelmi irányelvekben jelenik meg.⁷⁴ A rendszerrel ma a Kongō⁷⁵ és Atago osztályú⁷⁶ rombolók vannak felszerelve, az elhárítórakéták első sikeres tesztjére

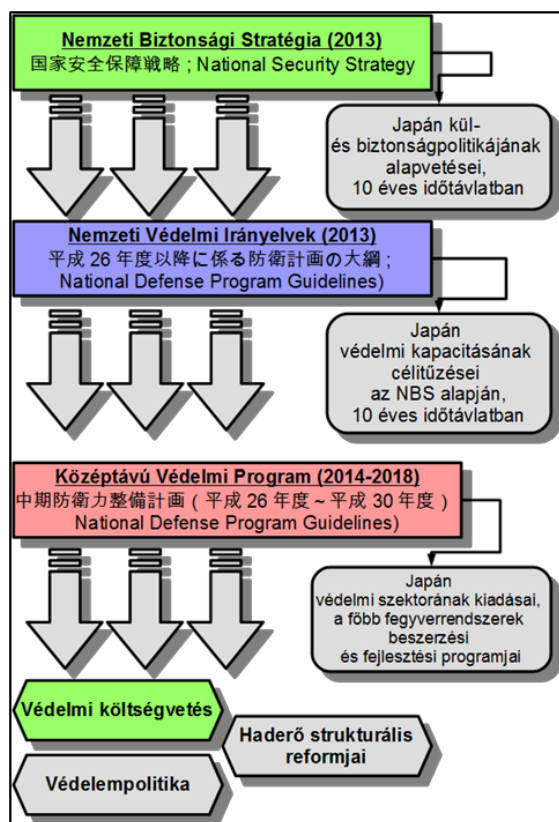
⁷³ BARTÓK: *Japán hírszerző szolgálatai...*, i. m., 51. o.

⁷⁴ Japán Védelmi Minisztérium: *NATIONAL DEFENSE PROGRAM GUIDELINES, FY 2005-*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷⁵ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: *護衛艦・こんごう型*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷⁶ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: *護衛艦・あたご型*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

2007-ben került sor⁷⁷, a DDG-173 Kongō fedélzetéről indított SM-3 Block 3 IA rakétával, Hawaii partjainál. A 2017-es Védelmi Fehér Könyv alapján jelenleg 6 rombolón működik az Aegis-rendszer, illetve elhárító rakéta, ebből a két Atago osztályú rombolón további fejlesztések szükségesek, illetve 2020-ig további két, Ashigara típusú rombolóra történő üzembe helyezéssel 8 hajóra kívánják emelni a rendszerrel ellátott egységek számát. A rendszerhez tartozó érzékelő és irányító hálózat, valamint a rombolókon telepített elhárító rakéták mellett a rakétavédelmi rendszer második pillére a szárazföldi telepítésű MIM-104D/F Patriot PAC-2/3 típusú rakétaütegek.⁷⁸ Japán aktív résztvevője a rendszer fejlesztésének, a közös amerikai-japán fejlesztési erőfeszítések 2006-ban kezdődtek, melynek legutóbbi lépése volt az SM-3 Block IIA rakéták tesztelése, szintén Hawaii partjainál, 2017 februárjában.⁷⁹

⁷⁷ Japán Védelmi Minisztérium: [Successful completion of the Aegis Ballistic Missile Defense \(BMD\) intercept flight test in Hawaii](#), [online], 2007. 12. 17. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷⁸ Japán Védelmi Minisztérium: [2017-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁷⁹ Uo.

Az Észak-Korea jelentette fenyegetés mellett Japán védelmi szektora kiemelt figyelemmel kíséri a Kínai Népköztársaság katonai erejének növekedését, illetve a kínai egységek tevékenységét a Japánhoz közeli vizeken és légtérben. A 2005-ös Védelmi Fehér Könyv már kiemelt figyelmet fordít Kína haditengerészeti képességeinek áttekintésére, külön említve egy 2004-es incidenst, mely során egy kínai tengeralattjáró váratlanul felbukkant Japán felségvizein.⁸⁰ A Haditengerészeti Önvédelmi Erők 2004-től kezdve foglalkozik kiemelt feladatként a japán vizeken megjelenő kínai járművekkel szembeni ellenőrzéssel.⁸¹ Ekkor még azonban csak lehetőségként merül fel Kína, mint kékvízi flottával rendelkező nagyhatalom jövőbeli fellépése. 2013-ban már ennél sokkal markánsabban jelenik meg a kínai aktivitás figyelemmel követése a Védelmi Fehér Könyvben. Néhány év alatt ugyanis drasztikusan megnőtt mind a KNK erőketitési potenciálja, mind a Japán közvetlen közelében történő jelentősebb incidensek száma, melyekről a 2013-as dokumentum részletesen beszámol. 2007-ben például kirívó esetként említi kínai H-6 típusú stratégiai bombázók berepülését Japán légi azonosítási zónájába. 2013-ban egy kínai Jiangwei II osztályú fregatt közelített meg egy japán rombolót aktív tűzvezető lokátorral.⁸² A japán aggodalmak központjában leginkább Kína területi követelései és az ehhez kötődő incidensek állnak. A 2013-as Fehér Könyv komoly aggodalomként említi, hogy a Kínai Népköztársaság feltételezhetően igyekszik gyengíteni azon országok kontrollját távoli tengeri területeik fölött, amelyekkel szemben területi követelései vannak, és nem zárható ki akár erő alkalmazása sem ilyen helyzetekben.⁸³

Látható, hogy Japánt a Heisei-korszak utóbbi évtizede egyre több kihívással szembesítette, melyek már komolyabb problémát jelentettek, mint pusztán a külföldi nyomás hatására az Önvédelmi Erők nemzetközi szerepvállalásának bővítési kérdései. Az egyre komplexebbé váló biztonsági környezet egyre komolyabb kormányzati koordinációt igényelt. Ennek egyik válaszreakciójaként tekinthetünk Japán Nemzetbiztonsági Tanácsának létrehozására, melyre 2013 novemberében került sor.⁸⁴ Az amerikai mintára létrehozott testület a különböző tárcák tevékenységének koordinálásával segíti elő a biztonságpolitika hatékony irányítását.⁸⁵

⁸⁰ Japán Védelmi Minisztérium: *2005-ös Védelmi Fehér Könyv*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁸¹ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: *自衛艦隊について > 歴史*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁸² Japán Védelmi Minisztérium: *Defense of Japan 2013*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

⁸³ Uo., 13. o.

⁸⁴ FÁBIÁN Emília: Japán visszatért: A szigetország biztonságpolitikai normalizációja, *Felderítő Szemle*, 14. évf., 2015/4, 5–22.o., 5. o.

⁸⁵ Uo.

A Nemzetbiztonsági Tanács három koordináló csoportra oszlik, melyek közül a legmagasabb helyen a „Négy Miniszter Találkozója” (4 大臣会合) áll, mely havonta két alkalommal ül össze és tagja a miniszterelnök, a kabinetfőtitkár, a külügyminiszter és a védelmi miniszter.⁸⁶ Ez kibővül a „Kilenc Miniszter Találkozásával”, mely a Tanács 2013-as létrehozása előtt hasonló funkciót betöltő kormányzati testület volt.⁸⁷ Ennek tagjai egyrészt a „Négy Miniszter Találkozásának” résztvevői, továbbá a miniszterelnök-helyettes, a belügyminiszter, a pénzügyminiszter, a gazdasági, kereskedelmi és iparügyi miniszter, a földügyi, infrastruktúraügyi és közlekedésügyi miniszter, illetve a kormány Közbiztonsági Bizottságának főtitkára.⁸⁸ Különleges helyzetekben a két testület további meghívott tagokkal kiegészülve a „Válsághelyzetekben Összehívott Miniszteri Találkozóként” ül össze, melyben a miniszterelnök által meghívott további szereplők is részt vesznek.⁸⁹

A kormányzati koordinációs testület a biztonságpolitika központosított tervezését és irányítását hivatott elősegíteni, az amerikai mintára kialakított testület létrehozásának mozgatórugóiként szerepelt többek között a korábbi, tárcák közötti rivalizálás által uralt formáció reformja és hatékonyabbá tétele.⁹⁰

A tanács létrehozását követően adták ki Japán első Nemzetbiztonsági Stratégiáját. A célja a biztonságpolitikai célkitűzések iránymutatójaként szolgáló átfogó kép megteremtése, mely párhuzamba vonható a Nemzetbiztonsági Tanács létrehozása mögötti összkormányzati törekvések logikájával.⁹¹ A 2013-as NbS a korábban is kiadott, főleg a katonai erő alkalmazására vonatkozó dokumentumok (Nemzeti Védelmi Program Irányelvek, Középtávú Védelmi Program Irányelvek) fölötti szinten járja körbe Japán biztonsági környezete adta kihívások és az ezekre adható válaszok kérdéskörét. Ennek olvasatában a Japánt érintő biztonsági környezet negatív irányba változott, ennek főbb jellemzőiként a nagyhatalmi erőegyensúly átalakulását említi, mely alapvetően az Egyesült Államok relatív erőfölényének változását (azaz csökkenését), illetve többek között India és Kína katonai erejé-

⁸⁶ Japán Kabinethivatala: [安全保障会議について](#), [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]; valamint NIKKEI: [日本版NSC、年内に発足 「4大臣会合」開催へ](#), [online], 2013. 11. 07. Forrás: Nikkei.com [2018. 04. 15.]

⁸⁷ Japán Kabinethivatala: [安全保障会議について](#), [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ Uo.

⁹⁰ FÁBIÁN: *Japán visszatért – A szigetország...*, i. m. 5. o.

⁹¹ BARTÓK: *Abe Shinzo miniszterelnök...*, i. m.

nek növekedését takarja.⁹² A dokumentumban említésre kerül Abe Shinzo kül- és védelempolitikai alapvetéseinek kulcsfogalma, a „*proaktív hozzájárulás a békéhez*” (eredetileg 積極平和主義 sekkyoku-heiwa-shugi szó szerint „*progresszív pacifizmus elve*”⁹³). A proaktív pacifizmus értelemszerűen Japán korábbi „passzív” pacifista szerepvállalását hivatott felváltani, melynek legfontosabb elképzelései a kollektív önvédelem lehetőségének elfogadása, aktívabb szerepvállalás a nemzetközi problémák orvoslásában, illetve a további elköteleződés az ENSZ béke-missziókban való részvétel iránt.⁹⁴ Japán védelmi dokumentumai mára strukturált módon egymásra épülve fedik le a szigetország biztonságpolitikai alapvetéseit, törekvéseit és az ezekhez szükséges fejlesztések és reformok előrevetítését.

Japán biztonság- és védelempolitikájának történeti fejlődése nyomon követhető a Nemzeti Védelmi Irányelvek egyes történeti szakaszokra vonatkozó célkitűzésein és alapvetésein keresztül is. A Védelmi Fehér Könyvek is ezen keresztül szemléltetve tekintik át Japán 1970-es évek óta zajló védelempolitikai történetét, a legutóbbi öt Védelmi Irányelv tükrében.⁹⁵

1976: a dokumentum a hidegháború enyhülési időszakában íródott, fő kérdésköre a „négylépéses” védelmi fejlesztések értékelése, a további fejlesztési irányok kijelölése. Lényeges koncepciója, hogy kijelöljön egy minimális védelmi és elrettentési képességszintet, amely egy Japán paramétereivel bíró önálló ország esetében indokolt, elkerülve, hogy a régióban hatalmi vákuum alakuljon ki Japán védelmi kapacitásának hiányában.

1995: a hidegháborús korszak elmúltával mélységében foglalkozik a regionális biztonsági környezet bizonytalanabbá válásával. Megjelenik benne a törekvés azon elvárásokkal kapcsolatban, hogy Japán nagyobb szerepet vállaljon a nemzetközi viszonyok stabilitásában. Az Önvédelmi Erők feladatkörét határozottan kiegészíti a katasztrófavédelemmel és mentési műveletekkel kapcsolatos szerepkörrel.

⁹² Az NbS további tényezőkként említi a nemzetközi terrorizmus, az észak-koreai atomprogramot és a tömegpusztító fegyverek proliferációját. Japán Nemzetbiztonsági Tanácsa: 国家安全保障戦略について (Japán Nemzetbiztonsági Stratégia (2013)), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

⁹³ Japán Nemzetbiztonsági Tanácsa: 国家安全保障戦略について (Japán Nemzetbiztonsági Stratégia (2013)), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

⁹⁴ A proaktív pacifizmus részletesebb áttekintéséhez lsd. FÁBIÁN Emília: Japán visszatért: A szigetország biztonságpolitikai normalizációja, *Felderítő Szemle*, 14. évf., 2015/4, 5–22.o.

⁹⁵ Bár a Védelmi Irányelvek elméletileg legfeljebb tízéves időtartamra előrevetítve határozzák meg programjukat, bizonyos esetekben előfordult ezek hamarabbi felülvizsgálata. Ilyen volt például a 2012-es kormányváltás, mely során az LDP visszakérülve a politikai hatalom élére, új, felülvizsgált Védelmi Irányelveket adott ki a 2010-es DPJ-kormány dokumentumának felül bírálatával.

2004: megjelenik benne az új típusú biztonsági kihívások koncepciója, mint a ballisztikus rakéták, vagy a nemzetközi terrorizmus jelentette problémakörök. A globális stabilitást Japán biztonságától elidegeníthetetlen rendszerként értelmezi, ezért a védelempolitikával szemben elvárásként fogalmazza meg a hatékony elrettentési képességek kiépítését.

2011: a komplexebb nemzetközi biztonsági környezet sajátosságait hangsúlyozva, „Dinamikus Védelmi Erő” (動的防衛力) kialakítását vázolja, mely hatékonyabban képes fellépni az összetettebb biztonsági kihívásokkal szemben.

2013: megállapítja, hogy Japán biztonsági környezete kifejezetten aggasztó irányba változott. A 2011-es földrengés során a fegyveres erők alkalmazása során szerzett tapasztalatok, valamint az amerikai „Rebalance to Asia” stratégiákkal összevetve szorosabb összhaderőnemi együttműködést irányoz elő a védelmi erők számára. A korábbi Védelmi Irányelvek „Dinamikus Védelmi Erő” képét tovább építve a „Dinamikus Összhaderőnemi Véderő” (統合機動防衛力) koncepciójában ragadja meg a haderőfejlesztés és védelempolitikai reformok további irányát.⁹⁶

Látható tehát, hogy a japán védelmi szféra mind kormányzati, mind a védelmi ügynökség és ezt követően 2007-től Védelmi Minisztérium szintjén folyamatosan igyekezett alkalmazkodni egyrészt az egyre bizonytalanabbnak megítélt regionális és globális biztonsági környezet jelentette kihívásokra, másrészt igyekezett megfelelni mind a nemzetközi elvárásoknak, mind az Alkotmány és a japán társadalom pacifista elköteleződéséből fakadó kereteknek.

Japán nemzetbiztonsági szolgálatai

A kormányzati szféra biztonságpolitikai mechanizmusaira irányuló összehangolásnak és központosításának törekvései mellett az elmúlt évtizedben szintén jelentősebb reformok zajlottak a nemzetbiztonsági szolgálatok terén. Japán nemzetbiztonsági szempontból érintett intézményei a hidegháború után kifejezetten decentralizált keretrendszer kaptak, az információk átfogó és a politikai döntéshozatal számára központi, egységes módon történő továbbításának komoly intézményi korlátai voltak. Miután egy 2008-as kormányzati tanulmány felhívta a figyelmet erre a decentralizáltságból adódó hiányosságra, valamint a különböző szervezetek tevékenységét összehangoló hivatalos fórum hiányára, 2008 márciusában átfogó reformok keretében rögzítették a Kabinet Hírszerző Kutatóközpont vezetőjének, a Kabinet

⁹⁶ Japán Védelmi Minisztérium: 2017-es Védelmi Fehér Könyv, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Hírszerzési Főtitkárának szerepét mint elsődleges összekötő kapocs a politikai vezetés és a hírszerzésben érintett szervezetek között. Továbbá, a korábban informális Kabinet Hírszerzési/Információs Találkozó lett a hivatalos megoldás a különböző szervezetek tevékenységének koordinálására, illetve eredményeik összesítésére.⁹⁷

A nemzetbiztonságban érintett szervezetek óvatos fejlesztésének hátterében egyrészt a regionális biztonsági környezet változásai, a globális terrorveszély jelentette kihívások, illetve a Japán területét érintő terrorfenyegetettség is komoly szerepet játszottak. Utóbbi leginkább az 1995-ös tokiói szaringáztámadáshoz és az elkövető Aum Shinrikyo szektához köthető. Az Aum Shinrikyo („Az Omm Legfelsőbb Tanítása”) által végrehajtott legnagyobb merényletben 12-en veszítették életüket és további 6000 ember szenvedett károsodást a tokiói metróaluljáróban és környékén.⁹⁸ A szervezet egy, a buddhizmus és hinduizmus tanításait vegyítő szekta, mely 1987-ben jött létre. A terrortámadás idején nagyjából 10 000 főből álló kiterjedt hálózattal rendelkezett, főleg Japánban, de a kilencvenes évek elején Oroszországban és az Egyesült Államokban is voltak követői.⁹⁹ Az esetet követően a szekta vezetőit letartóztatták, de maga a szekta vallási közösségként, megváltoztatott néven és csupán maréknyi követővel, de mind a mai napig működik.

A belföldi terrortámadásokon túl, Japán szintén érintett volt több külföldön elkövetett terrorcselekmény elszennvedőjeként is. Ezek közül is kiemelkedő a 2014-es algériai túszzdráma, mely során a JGC japán olajipari vállalat létesítményét támadták meg egy iszlamista szervezet tagjai és tíz japán, valamint hat külföldi alkalmazott veszítette életét az eset következtében.¹⁰⁰

2015-ben az Iszlám Állam két japán állampolgárt ejtett foglyul és végzett ki. A kivégzésről készült videóüzenetben a terrorszervezet mindezt Japán terrorellenes háborúban nyújtott támogató szerepvállalásához kötötte. Yukawa Haruna és Goto Kenji 2014-ben kerültek az ISIL fogságába és 2015 januárjában fejezték le őket, melyről a szervezet videofelvételt hozott nyilvánosságra. Mind a 2014-es túszzdráma és az ezzel járó áldozatok, mind az ISIL által kivégzett két japán állampolgár esete felélénkítette Japánban a nemzetbiztonsági szférával kapcsolatos párbeszédet, fokozva az igényt mind a közvélemény, mind a politikai szféra részéről Japán ezen képességeinek fejlesztése iránt.

⁹⁷ KOBAYASHI Yoshiki: Assessing Reform of the Japanese Intelligence Community, *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, 28. évf., 2015/4, 717–733.o., 724. o.

⁹⁸ Conrad TOTMAN: *Japán története*, Osiris, Budapest, 2006, 727. o.

⁹⁹ Daniel A. METRAUX: Religious terrorism in Japan: The fatal appeal of Aum Shinrikyo, *Asian Survey*, 35. évf., 1995/12, 1140–1154.o., 1140. o.

¹⁰⁰ Kazuaki NAGATA, Reiji YOSHIDA: *Victims and survivors return from Algeria*, [online], 2013. 01. 25. Forrás: Japantimes.co.jp [2018. 04. 15.]

Ennek fő irányvonala nagyrészt a nemzetbiztonságban érintett szolgálatok fejlesztése, melynek központi céljai kiegészültek a felkészüléssel a tokiói olimpiára. A nemzetbiztonság és az ebben illetékes hírszerző szervezetek azonban Japán esetében sajátos fejlődéstörténetet jártak be, mely már az egyes fogalmak megnevezése kapcsán is szembeötlő. A japán nyelvben például más-más fogalommal írják le a hazai és külföldi szolgálatok esetében a hírszerzés koncepcióját. A japán szolgálatok hivatalosan nem végeznek emberierőforrás-alapú titkos hírszerzési tevékenységet. Más eszközökre, különösen nyílt forrású információgyűjtésre alapuló tevékenységükhöz kötődően esetükben a 情報 (jōhō)¹⁰¹ megnevezés szerepel, míg külföldi szolgálatok esetében általában a 諜報 (chōhō) összetételt használják a hírszerzésre.

Japán három nemzetbiztonsági szervezetének esetében a 情報 (jōhō, azaz „információ”, de adott kontextusban használható a hírszerzésre is) összetételt használják, mind a civil hírszerző szolgálatnak megfeleltethető 内閣情報調査室 *Kabinet Hírszerző és Kutató Hivatal*, az elhárítással foglalkozó 公安調査室 *Nemzetbiztonsági Hírszerző Szakszolgálat*, valamint a katonai hírszerzéssel foglalkozó 情報本部 *Információs Központ* esetében.

A külföldi hírszerző szolgálatok megnevezése kapcsán használt 諜報 (chōhō) leginkább titkos információszerzésként, „kémkedésként” fordíthatjuk, és például a Moszad elnevezésének japán nyelvre fordításában 内閣情報調査室 használják. De az elhárítás kapcsán is találkozunk a 諜¹⁰² előtaggal, például a német Abwehr 国防軍防諜部 japán megnevezésében.

Japán belföldi megfigyelési és elemzői hatáskörrel felruházott nemzetbiztonsági szervezete a Kōancho (公安調査庁 „kōachōsa shitsu” [Közbiztonsági vagy Nemzetbiztonsági Kutató/Hírszerző Hivatal], angol nevén Public Security Intelligence Agency – PSIA¹⁰³). Önálló kihallgatási és letartóztatási jogkörrel nem rendelkezik, így tevékenységét a rendészeti szervekkel szoros együttműködésben végzi.¹⁰⁴ Hatáskörébe tartozik a nemzetközi terrorizmussal, illetve a környező országokkal, például Észak-Koreával kapcsolatos információgyűjtés és elemző–értékelő tevékenység,

¹⁰¹ A 情報 egy fogalomösszetétel, a 情 jelentése érzés, ismeret, a 報 jelentése hír, tudósítás, együtt információ.

¹⁰² A 諜報 szintén összetett szókép, a 諜 azaz kémkedés/felderítés és a 報 hír, tudósítás elemekből áll össze, jelentése titkos információ, titkos információszerzés, „kémkedés”.

¹⁰³ Japán Kabinethivatala: 部局課名・官職名英訳名称一覧 - Names of Government Organizations and Positions, [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁰⁴ Andrew L OROS: Japan's growing intelligence capability, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 15.évf, 2001/1, 1–25.o., 7–8. o.

valamint a kormányzati döntéstámogatás.¹⁰⁵ A szervezet költségvetéséről nincs hivatalosan elérhető adat, nem hivatalos források alapján 2016-os költségvetése 14,7 milliárd jen¹⁰⁶ nagyságrendű (129 millió USD/37 milliárd HUF), amely a tokiói olimpiára való előkészületként várhatóan évről-évre fokozatosan nő majd. Létszáma hozzávetőleg 1500-2000 fő között mozog, melyben szintén fokozatos bővítésre lehet számítani az olimpiai előkészületekre való tekintettel.¹⁰⁷

Polgári hírszerző szolgálatnak megfeleltethető a *Naikaku-jōhōchōsa-shitsu* (内閣情報調査室), vagyis Kabinet Hírszerző Kutatóhivatal (röviden *Naichō*). Az 1986 óta működő hivatal elődje, a Kabineti Kutatóhivatal és más, információgyűjtésben, illetve elemzésben érintett állami intézményeken belül működő munkacsoportok egybeolvasztásával jött létre. Feladata a kormányzat döntéseinek támogatásához szükséges jelentések és tanulmányok készítése, a japán hírszerzés szempontjából releváns szervezetek közötti együttműködés koordinálása (nemzetbiztonsági szolgálatok, fegyveres erők, minisztériumok, külképvisletek). A hivatal hatásköre alá került a korábban a Védelmi Hivatal hatáskörébe tartozó, műholdfelvételeken alapuló elemzések elkészítése, majd Japán saját felderítőműholdjainak üzembe helyezése után a felderítőműhold-program irányítása, melyet a hivatalon belül a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ végez.

A *Naichō* (angol nevén: Cabinet Intelligence and Research Office – CIRO) költségvetése 2016-ban 2,7 milliárd jen volt (26 millió USD/6,8 milliárd HUF), a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ költségvetése ezen felül további 61,9 milliárd jen volt 2016-ban (0,5 milliárd USD/157 milliárd HUF). A hivatal jelenlegi állományának pontos létszámáról nincs adat, nem hivatalos források szerint 2016-ban nagyjából 180 fő volt az állomány, illetve további 220 fő a műholdas központban dolgozók létszáma.¹⁰⁸

A *Naichō* kormányzati felügyelete a Kabinetfőtitkár hatásköre, a hivatal élén a Kabinet Információs/Hírszerzési Főtitkár áll. Szintén az ő felügyelete alá tartozik, de a *Naichō* szervezeti kereteitől függetlenül működik a 2008-ban létrehozott Kémelhárítási Központ, illetve a 2015-ben létrehozott Nemzetközi Terozelhárítási Hírszerző Főcsoport.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Nemzetbiztonsági Hírszerző Szakszolgálat: [公安調査庁とは](#), [online]. Forrás: [Moj.go.jp](#) [2018. 04. 15.]

¹⁰⁶ Kanemoto Nozomi: [公安調査庁、5年連続の増員計画 東京五輪へ対テロ強化](#) [A Nemzetbiztonsági Hírszerző Szakszolgálat öt éves fejlesztési és bővítési tervezete – A terrorelhárítás megerősítése a tokiói olimpiára való felkészülés jegyében], [online], 2016. 12. 27. Forrás: [Asahi.com](#) [2018. 04. 15.]

¹⁰⁷ KOBAYASHI Yoshiki: i. m., 719.o.

¹⁰⁸ BARTÓK: Japán hírszerző szolgálatai..., 51. o.

¹⁰⁹ Kabinet Hírszerző és Kutatóhivatal: [内閣官房内閣情報調査室・採用案内2016](#), [online], 4–6. o. Forrás: [Cas.go.jp](#) [2018. 04. 15.]

A Naichō főként nyílt forrású információgyűjtésre épülő munkát végez, illetve a kormányzati szervek információgyűjtő munkájának koordinálását hajtja végre. Az elérhető források szerint az állomány fele a rendőrség soraiból, a másik fele vegyesen a különböző minisztériumok (főleg a külügyminisztérium, a Nemzetközi Kereskedelmi és Iparügyi Minisztérium stb.) korábbi dolgozóiból kerül ki.¹¹⁰ A Naichō feladatkörébe tartozik a szövetséges külföldi szolgálatokkal való kapcsolattartás, együttműködés. Hasonló feladatot a Védelmi Minisztérium alá tartozó Információs Szakszolgálat is ellát. 2001 óta a Naichō szervezetének részeként működik a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ.¹¹¹

A Japán Önvédelmi Erők katonai nemzetbiztonsági szakszolgálatának is megfeleltethető hírszerző intézmény a Védelmi Minisztérium közvetlen fennhatósága alá tartozó¹¹² Információs Központ, a *Jōhō Honbu* (情報本部 jōhō - „információ/hírszerzés”, „honbu” – központ), hivatalos angol nevén Defense Intelligence Headquarters (DIH).

A központ 1997-ben jött létre, az Önvédelmi Erőkön belüli, hírszerzésben és felderítésben érintett csoportok összevonásával, melyek közül a legnagyobb a Szárazföldi Önvédelmi Erő Vezérkara alá tartozó 2. Felderítő Iroda (陸上幕僚監部調査部第2課別室), a hidegháború alatt létrehozott, rádióelektronikai felderítésért felelős ügyosztály volt.¹¹³ Ennek eredményeként sok esetben mint a japán haderő rádióelektronikai felderítő szervezeteként utalnak a *Jōhō Honbu*-re, de a központ már ténylegesen átfogó katonai hírszerző szolgálatként működik.

Az Információs Központ a szakirányú felderítést végző főosztályok tevékenysége mellett nagyban támaszkodik nyílt információ alapú (OSINT) elemzői tevékenységre, valamint a külföldi képviselőkön kihelyezett katonai attasék és missziókban tevékenykedő csapatok által készített jelentések összesítésére és értékelésére.¹¹⁴

A *Jōhō Honbu* nyilvános anyagai között a központ költségvetésére, illetve a létszámára vonatkozó hivatalos adat nem áll rendelkezésre, de nem hivatalos források alapján 2400-2500 főre tehető az állomány, a költségvetése pedig 50,3 milliárd jen.¹¹⁵

¹¹⁰ OROS: Japan's growing..., i. m., 5–6. o.

¹¹¹ OROS: Japan's growing..., i. m., 16–19. o.

¹¹² Japán törvények elektronikus adatbázisa: 情報本部組織規則, [online], Forrás: Elaws.e-gov.go.jp [2019. 09. 07.]

¹¹³ KOTANI Ken: Current Japanese Intelligence Reform, [online] 2006, 3-4.o. Forrás: Nids.mod.go.jp [2019. 09. 07.]

¹¹⁴ Japán Védelmi Minisztérium: 防衛省情報本部・2016情報本部職員採用パンフレット [Védelmi Minisztérium, Információs Központ: 2016-os Felvételi Tájékoztató], 4–5. o.

¹¹⁵ KOBAYASHI: i. m., 719.o.

Japán nemzetbiztonsági szakszolgálatainak közös jellemzője, hogy az egyes intézmények elsődleges feladata az állami és partnerintézmények¹¹⁶ által készített jelentések és tanulmányok összesítése és ezek alapján döntéshozatalt támogató elemzések elkészítése, de önálló külföldi titkos információgyűjtést hivatalosan nem végeznek. Ezen képességhiány több alkalommal is előtérbe került a japán politikai vezetésben és ugyan felmerült, hogy a jövőben a külföldi, emberi erőfeszítéseken alapuló titkos információgyűjtéssel is kiegészülnek a japán nemzetbiztonsági szféra képességei, az eddig hivatalos információk alapján ez egyelőre csak egy fejlesztési lehetőség, de nem konkrét terv.¹¹⁷

Azonban mind a 2008-as reformok, mind a szervezetekkel kapcsolatos politikai párbeszéd a képességbővítések szükségességéről jelzik, hogy a japán vezetés napirenden tartja nemzetbiztonsági szolgálatainak fejlesztését, így a jövőben nem elképzelhetetlen ezen a téren is jelentősebb előrelépés.

Védelmi költségvetés és a fegyveres erők létszáma

Japán láthatóan nem minden változás nélkül alakította biztonság- és védelempolitikáját az elmúlt három évtizedben. Mind a fegyveres erők alkalmazásának lehetőségei, mind a biztonságpolitika kormányzati oldalának összehangolása, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok terén óvatos, de fokozatos reformok jellemezték a *Heisei*-időszakot. Ezekkel kapcsolatban, valamint a fegyveres erők bizonyos fejlesztései kapcsán – például a Hyūga és Izumo osztályú helikopter-hordozó-típusok hadrendbe álltakor – jellemzően megjelennek aggódó, illetve kritikus hangvételű megszólalások a Japán környezetében található országok részéről, illetve a nemzetközi sajtó gyakran vizionálja Japán „remilitarizációját” egy-egy óvatosabb, de jelentősebb lépés visszhangjaként. Ezek közül is visszatérő motívum Japán védelmi költségvetésének értékelése. 2017-ben a Védelmi Minisztérium az eddigi legnagyobb összegű, 5,255 billió jen (41,1 milliárd USD) nagyságú költségvetési tervezetett nyújtott be a 2018-as költségvetési évre, amely ennek megfelelően nagy figyelmet kapott a sajtó részéről.¹¹⁸

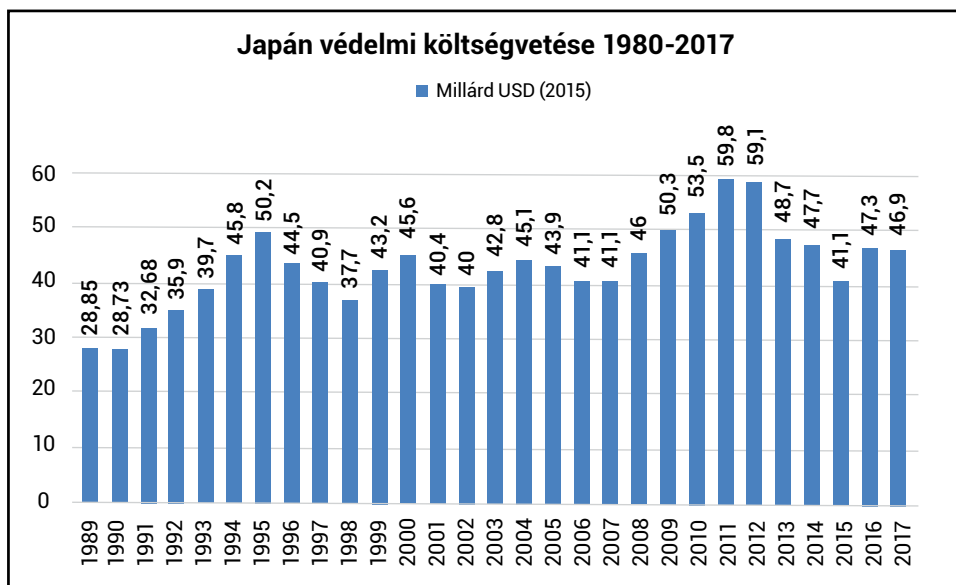
Azonban érdemes megjegyezni, hogy jelentős kiugrások nem kifejezetten jellemezték Japán védelmi költségvetését az elmúlt harminc évben. A Yoshida-

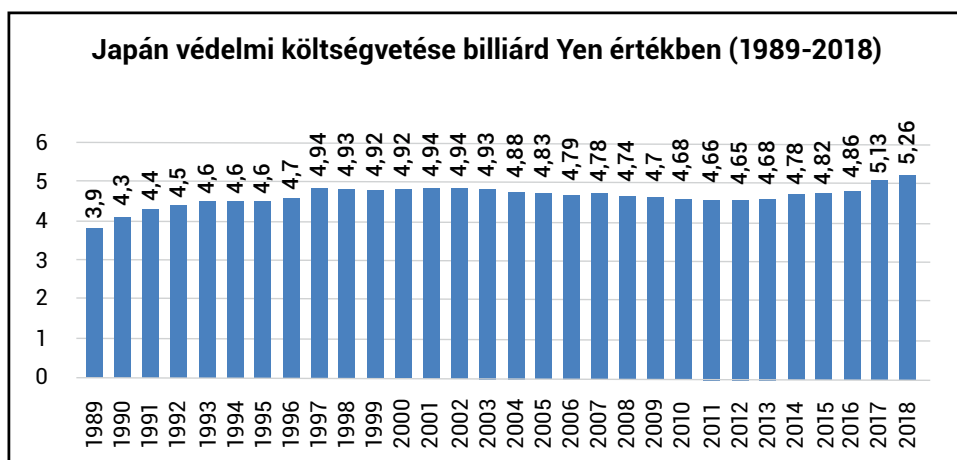
¹¹⁶ A Naichō többek között a minisztériumok, külföldi tudósító média, valamint kutatóintézetekkel működik együtt.

¹¹⁷ Képviselőház: 第189回国会 予算委員会 第4号 (平成27年2月4日 (水曜日)) [A 189. parlamenti Költségvetési Bizottság 4. számú 2015. február 4-i, szerdai ülésének jegyzőkönyve], [online].
Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

¹¹⁸ Mina POLLMANN: *What's in Japan's Record 2018 Defense Budget Request?*, [online], 2017. 08. 28.
Forrás: Thediplomat.com [2018. 04. 15.]

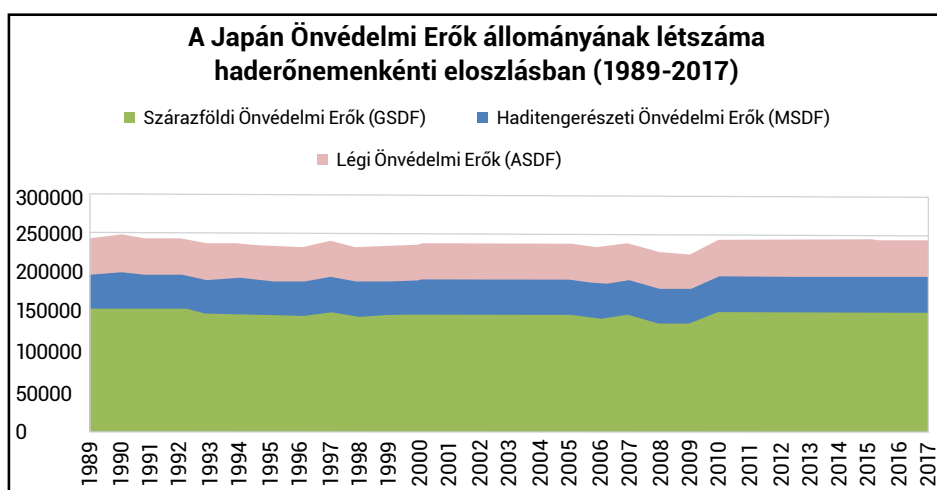
doktrína pacifista alapvetése mellett a japán kormányok részéről kialakult az 1%-os küszöbre vonatkozó elköteleződés, vagyis a mindenkor GDP legfeljebb 1%-nak megfelelő összeget költenek védelmi célokra. Időnként ezzel a koncepcióval úgy találkozunk, mint ami valamiféle módon kodifikálva lenne akár az Alkotmányban, akár a védelmi törvényekben, de voltaképpen ennek az értéknek nincs semmilyen jogi vagy intézményi alapja, az pusztán a világháború utáni időszakban kialakult gyakorlat. Maga az 1% ráadásul nem feltétlenül jelentett minden esetben kerekén 1%-ot, akadtak ennél szűkösebbre szabott költségvetési évek, és előfordult, hogy néhány századponttal meghaladta ezt az értéket, így volt, hogy a védelmi költségvetés 1,01% és 1,3% közé esett, ami viszont szintén nem egy kiugró eltérés. Az alábbi ábrákon a SIPRI adatbázisa alapján a 2015-ös USD árfolyamon számolt japán védelmi költségvetést láthatjuk, illetve a következőn a japán kormány által milliárd jen összegben kifejezett változatot.

A védelmi költségvetés mértékét tekintve lényegében csak a dollárban kifejezett értékben tapasztalunk némileg kiugróbb értékeket az egyes években, a japán nemzeti költségvetés részeként jen denominációjú változatban ez sokkal kevésbé érzékelhető. Azonban láthatunk óvatosságot, de fokozatos növekedést az 1989-es év 3,9 billió jen értékéhez képest, különösen, ha figyelembe vesszük a 2018-as évre előterjesztett 5,26 billió jen mértékű tervezett költségvetést.

Szintén egyenletesebb eloszlást mutat a japán fegyveres erők állományának létszáma. Hasonlóan az 1989-es állapothoz, a legnagyobb állományi létszámmal a Szárazföldi Önvédelmi Erő rendelkezik, amely a *Heisei* első évében 156 000 fő volt, ma 150 850 fő. A Haditengerészeti Önvédelmi Erő állománya 1989-ben 44 000 fő volt, ma 45 350 fő. A Légi Önvédelmi Erő állománya 1989-ben 46 000 fő volt, ma 46 950 fő.

A költségvetés apróbb emelkedései, vagy kilengései, valamint a fegyveres erők létszámának változásaihoz képest jóval nagyobb újítást jelentett az 1954-ben létrehozott Védelmi Ügynökség minisztériumi szintre történő emelése. 2006-ban a japán törvényhozás által elfogadott törvényjavaslat értelmében 2007. január 9-én jött létre a Védelmi Minisztérium. A változás indoklásául a 2007-es Védelmi Fehér Könyv egyrészt a védelmi kérdések megnövekedett prioritását, valamint a japán társadalom által a védelmi szférával szembeni elvárások növekedését nevezi meg.¹¹⁹ A Japán Önvédelmi Erők szerepkörének növekedése, az egyre nagyobb nemzetközi szerepvállalás, valamint a nemzetközi terrorizmussal szembeni globális fellépés mind megkövetelték Japán védelmi igazgatásának strukturális reformját.¹²⁰ A korábban védelmi államtitkári pozíció védelmi miniszterré emelése ráadásul a kormányzati oldalon a további 11 miniszterrel egyenrangú pozícióba hozta a minisztérium vezetőjét, aki immár önálló hatáskörben kezdeményezhetett kormányzati döntéshozatali folyamatokat, míg korábban ezt csak a kabinet-főtitkáron keresztül tehette volna.¹²¹

¹¹⁹ Japán Védelmi Minisztérium: [Defense of Japan 2007](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

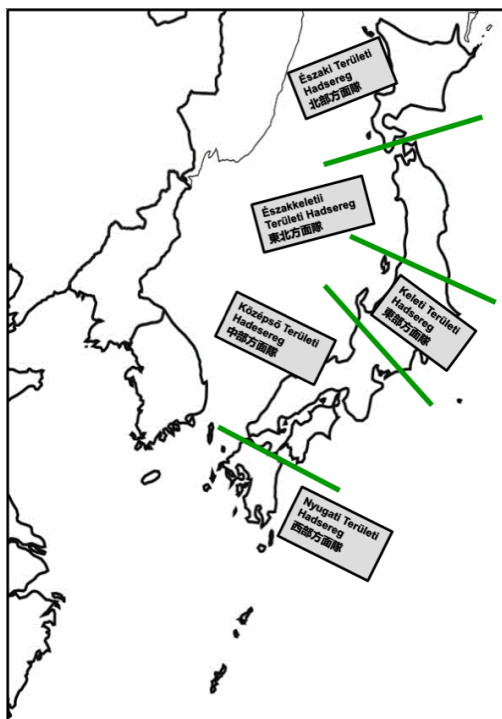
¹²⁰ Uo.

¹²¹ Uo.

A Szárazföldi Önvédelmi Erő

A Japán Szárazföldi Önvédelmi Erők (angol nevén Japan Ground Self Defense Forces – JGSDF, vagy GSDF, japánul: 陸上自衛隊 *Rikujō Jieitai*) a *Jieitai* legnagyobb állományú haderőneve, 150 850 fős állományát 46 000 fő tartalékos egészíti ki.¹²²

Ahogy a *Jieitai* mindhárom haderőneve, a Szárazföldi Önvédelmi Erő létrejöttének hátterében is az amerikai megszállás időszakának „*reverse course*” politikája állt. A Kínai Népköztársaság létrejötte és a koreai háború kapcsán aggodalom támadt mind az amerikai, mind a japán vezetésben a kommunizmus további ázsiai terjeszkedésével kapcsolatban, így az amerikai fél szakítva korábbi megszállás-politikájának szigorú „demilitarizációs” törekvéseivel, engedélyezte, sőt támogatta önálló japán haderő felállítását. Az először a rendőri szervek keretében megszervezett Rendőri Tartalékos Erők (警察予備隊, 1950–1954) 1954-ben történt átalakításával jöttek létre a Szárazföldi, Haditengerészeti és Légi Önvédelmi Erők, valamint a Védelmi Ügynökség intézménye.¹²³

¹²² The Military Balance, Chapter Six: Asia, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1, 237–350. o., 299. o.

¹²³ INOUE Isao: 日本の歴史, 朝日新聞, Tókió, 1993, 120. o.

A Szárazföldi Önvédelmi Erők szerepe a hidegháború során egy esetleges szovjet invázió feltartóztatása volt a Japán szigeteken, így a bipoláris világrend végével e haderőnemet érintette leginkább az útkeresés, a változó történelmi folyamatokhoz való alkalmazkodás problémaköre.

Ezt mára leginkább a hazai és nemzetközi katasztrófavédelmi és mentési tevékenységekben való részvétel, valamint a „távoli szigetek védelmének”¹²⁴ elképzelése váltotta fel. Ez utóbbi törekvések központjában áll a Dinamikus Összhaderőnemi Véderő koncepciója, melynek lényege a japán haderő, és különösen a szárazföldi haderőnem modernizációja, mobilitásának és erőketvitési képességeinek növelése, valamint az összhaderőnemi műveletekre való felkészülés és ennek vonatkozó szervezeti strukturális reformjai.

A Szárazföldi Önvédelmi Erők jelenleg öt területi hadseregbe oszlik, 1 páncélos hadosztállyal és 8 gyalogsági hadosztállyal, valamint 6 további fegyvernemi dandárral.¹²⁵

Eszközparkjának gerincét 2017-ben 660 harckocsi és 980 páncélozott harcjármű adja. A harckocsiállomány a hidegháború vége óta folyamatos modernizáción és az eszközök számának csökkenésével járó átszervezésen megy keresztül. 1989 és 2017 között négy harckocsi generáció szolgált az Önvédelmi Erők kötelékén belül, ezek közül a Type 61 mára kivezetésre került, illetve a hagyományos harckocsi típusok mellett 2017-re megjelent egy könnyített típus, a Type 16 is. A harckocsik hazai gyártása az 1950-es évek végén indult újra¹²⁶, felélesztve az önálló japán védelmi ipart, mely előtte sokat köszönhetett a Mitsubishi Heavy Industries amerikai megrendeléseinek a koreai háború kapcsán.¹²⁷

A Type 61-et követte a második generációt képviselő Type 74 alap harckocsi, melynek fejlesztési programja 1969-re érte el az első prototípusok szintjét és a sorozatgyártásra 1975-től a '80-as évek közepéig tartott.¹²⁸ A Type 74 sajátos kialakításának köszönhetően hidropneumatikus felfüggesztéssel rendelkezik, mely lehetővé teszi a hasmagasság terepviszonyoknak megfelelő változtatását, akár

¹²⁴ „島嶼防” -távoli szigetek védelmeként találkozunk vele a sajtóban; a Védelmi Fehérkönyvben inkább „島嶼部に対する攻撃への対応 – távoli szigetekkel szembeni támadásra adott válaszok” koncepciójáról olvashatunk

¹²⁵ The Military Balance, Chapter Six: Asia, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1, 237–350. o.

¹²⁶ Japán Védelmi Minisztérium: 装甲車両・火器及び弾薬の開発・調達について [Jelentés a páncélos -, lőfegyver- és lőszerállományok fejlesztési és beszerzési terveiről], [online], 2011. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹²⁷ Mitsubishi Heavy Industries: 三菱重工-沿革 (Mitsubishi Nehézipari Vállalat – Történeti áttekintés), [online], Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

¹²⁸ Chris CHANT: *Harckocsik – A világ több mint 250 harckocsija és páncélozott harcjárműve*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005, 150. o.

kereszt- akár hossz tengely irányában, nagyban javítva a manőverezési és célzási lehetőségeket hegyvidéki körülmények között.¹²⁹

A harmadik generációt képviselő Type 90 fejlesztése a '70-es évek végén, a sorozatgyártás pedig 1991-ben indult.¹³⁰ 2009-ig, a gyártás befejezéséig 341 példány készült el.¹³¹ A legújabb generációt jelentő Type 10 harckocsik fejlesztésénél már komoly szempont volt nem csupán a legkorszerűbb elektronikai komponensek beépítése, de a könnyített szerkezet is. Ennél a típusnál már kalkuláltak azzal, hogy főleg Japán déli részén kerül majd hadrendbe állításra, így a szállíthatóság fontos eleme volt a fejlesztési irányoknak.¹³² Az MHI leírása szerint a Type 10 minden szempontból a világ élvonalának megfelelő színvonalú fegyverrendszer, a Type 90-hez képest korszerűbb elektronikája már kifejezetten hálózat-centrikus hadviselési körülményekhez lett kifejlesztve.¹³³ A fejlesztés 2002-ben érte el az első prototípusok szintjét, a sorozatgyártás 2011-ben indult.¹³⁴

A Japán Szárazföldi Önvédelmi Erők harckocsi eszközparkja a Heisei-korszakban¹³⁵

	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Type 61	430	307	100	0	0	0	0	0
Type 74	770	873	870	840	700	560	410	293
Type 90	0	30	140	210	280	320	341	341
Type 10	0	0	0	0	0	0	26	53

¹²⁹ Uo.

¹³⁰ Mitsubishi Heavy Industries: 三菱重工-沿革 (Mitsubishi Nehézipari Vállalat – Történeti áttekintés), [online]. Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

¹³¹ Japán Védelmi Minisztérium: 装甲車両・火器及び弾薬の開発・調達について [Jelentés a páncélos -, lőfegyver- és lőszerállományok fejlesztési és beszerzési terveiről], [online], 2011. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

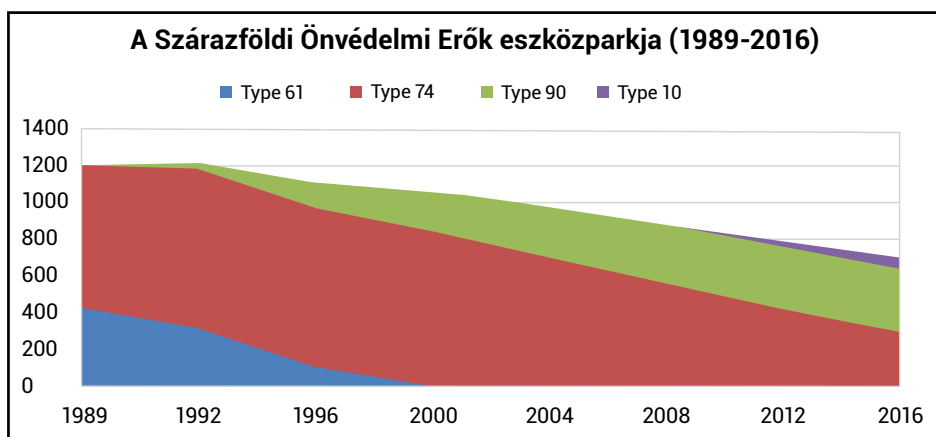
¹³² Japán Védelmi Minisztérium: 装甲車両・火器及び弾薬の開発・調達について [Jelentés a páncélos -, lőfegyver- és lőszerállományok fejlesztési és beszerzési terveiről], [online], 2011. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹³³ Mitsubishi Heavy Industries: 10式戦車の初年度分計13両の納入を完了 陸上自衛隊向け [Sajtóközlemény: A Type 10 harckocsik első 13 egységének legyártásáról és leszállításáról a szárazföldi haderő részére], [online], 2012. 03. 30. Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

¹³⁴ Mitsubishi Heavy Industries: 三菱重工-沿革 (Mitsubishi Nehézipari Vállalat – Történeti áttekintés), [online]. Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

¹³⁵ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehér Könyveivel, ahol részletesen elérhetőek voltak az eszközök száma és típusai.

A modernizáció mellett látható, hogy jelentősen csökkent a harckocsik száma a Szárazföldi Önvédelmi Erő kötelékén belül. Mind az eszközpark karcsúsítása, mind a legújabb fejlesztések könnyített szerkezet felé történő elmozdulása mutatja a Szárazföldi Önvédelmi Erők védelmi műveletekkel kapcsolatos koncepcionális változásait, a nagyszabású invázióval szembeni felkészülésről a gyorsreagálású, mobilitásra épülő műveleti koncepció irányába.

A páncélozott harcjárművek állománya szintén fokozatos átalakuláson ment keresztül. A Type 82 kommunikációs- és irányító harcjármű és a Type 87 páncélozott felderítő harcjármű a '80-as évek végétől kerültek sorozatgyártásra, előbbi a Mitsubishi, utóbbi a Komatsu gyáraiban. Szintén a hidegháború vége előtt került sorozatgyártásra a Type 89 páncélozott harcjármű, 1996-tól pedig jelentősen bővült az eszközpark a Type 96 páncélozott szállítójárművek sorozatgyártásával és hadrendbe állításával.¹³⁶

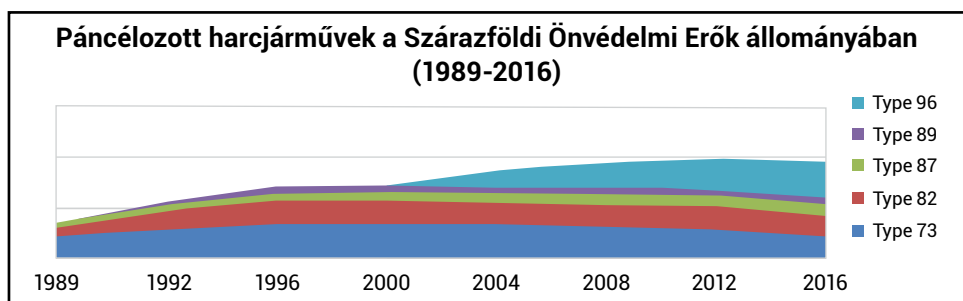
A szárazföldi erőkre vonatkozó partraszálló kapacitás bővítésének lépéseként 2015-től a Szárazföldi Önvédelmi Erők amerikai AAV-7 kétéltű partraszállító járművekkel egészítik ki eszközparkjukat, jelenleg 4 került hadrendbe állításra, de a további költségvetési és eszközbeszerzési tervek értelmében ez a szám 10-20 között várható majd.¹³⁷

¹³⁶ Japán Védelmi Minisztérium: 装甲車両・火器及び弾薬の開発・調達について [Jelentés a páncélos -, lőfegyver- és lőszerállományok fejlesztési és beszerzési terveiről], [online], 2011. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹³⁷ Japán Védelmi Minisztérium: Defense Programs and Budget of Japan – Overview of FY2017 Budget Request, [online], Forrás: mod.go.jp [2019. 09. 07.]

A Japán Szárazföldi Önvédelmi Erők páncélozott harcjármű eszközparkja a Heisei-korszakban¹³⁸

	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Type 60 páncélvadász harcjármű	430	300	340	180	30	0	0	0
Type 73 páncélozott szállító harcjármű	210	298	340	340	340	310	286	226
Type 82 kommunikációs- és irányító harcjármű	100	170	220	230	200	220	229	204
Type 87 páncélozott felderítő harcjármű	40	67	90	90	100	100	102	111
Type 89 páncélozott harcjármű	0	17	50	60	70	70	68	68
Type 96 páncélozott szállító jármű	0	0	0	0	160	250	302	365
AAV-7 kétéltű gyalogági harcjármű	0	0	0	0	0	0	0	4

¹³⁸ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhető volt az eszközök száma és típusai.

A szárazföldi haderő tűzéréhez tartozó felszerelés összetétele az 1989-es 800 lövegről mára 669-re csökkent. Ennek része 105 db 155mm-es Type 99 önjáró löveg, illetve 67 db 203mm-es M110A2 önjáró tarack, továbbá 398 db vontatott FH-70 tarack. A rakéta sorozatvető fegyverrendszerek terén Japán jelenleg 99 db M270-essel rendelkezik.¹³⁹

A szárazföldi haderő műveleti képességeinek légi komponensét a főként helikopterekből álló eszközpark adja. Ennek főbb típusai az amerikai AH-1S „Cobra” és AH-64 „Apache” támadó helikopterek, valamint a könnyebb, hazai gyártmányú Kawasaki OH-1 „Ninja”. Utóbbi fejlesztése 1992-ben indult, sorozatgyártása 1996-ben kezdődött.¹⁴⁰ A szállítóképesség a CH-47-es „Chinook” és az 1998 óta hadrendbe állított, amerikai licenszű, de az MHI által gyártott UH-60 JA „Blackhawk” típusokra épül.

A Japán Szárazföldi Önvédelmi Erők főbb helikopterei a Heisei-korszakban¹⁴¹

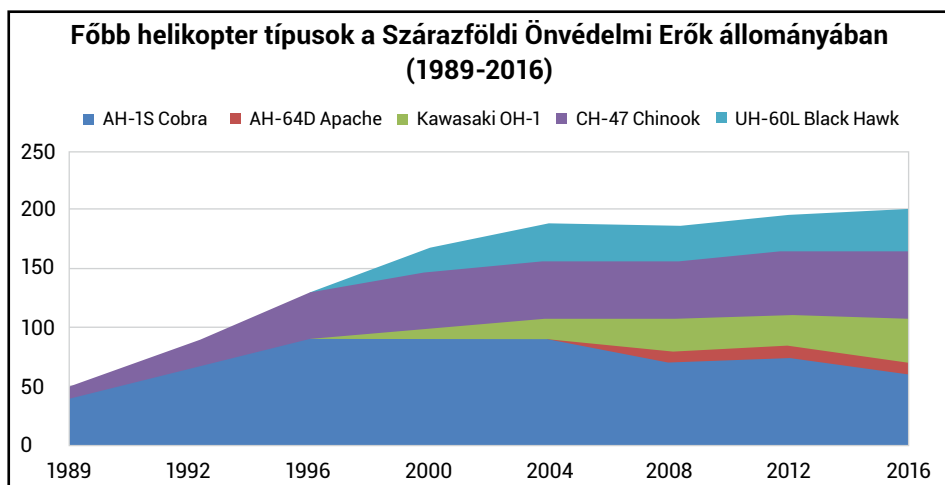
		1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2017
Támadó helikopter	AH-1S Cobra	40	63	90	90	90	70	74	60	59
	AH-64D Apache	0	0	0	0	0	10	10	11	13
	Kawasaki OH-1	0	0	0	7	18	26	26	37	37
Szállító helikopter	CH-47 Chinook	10	23	40	50	50	50	55	57	57
	UH-60L Black Hawk	0	0	0	20	30	30	30	36	40

A helikopter eszközpark változásai szintén tükrözik a szárazföldi haderő fejlesztésének felgyorsulását a kilencvenes évek végétől, illetve a támadó helikopterek modernizációja mellett a szállítóképesség jelentős növekedése szintén az erők mobilitásának növelését eredményezte.

¹³⁹ The Military Balance, Chapter Six: Asia, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1, 237–350. o., 300. o.

¹⁴⁰ Kawasaki Heavy Industries: [OH-1 観測ヘリコプター](#) [Az OH-1 típusú felderítő helikopter], [online]. Forrás: [Khi.co.jp](#) [2018. 04. 15.]

¹⁴¹ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhető volt az eszközök száma és típusai.

A szárazföldi haderő központi szerepet tölt be Japán elmúlt években kitűzött haderőfejlesztési koncepciójának, a Dinamikus Összhaderőnemi Védelmi Erő (統合機動防衛力¹⁴² *tōgō-kidō bōeiryoku*, angol elnevezése Dynamic Joint Defense Force) programjában. A haderőfejlesztési elképzelés lényege, hogy az Önvédelmi Erők jövőbeni képességeit és szervezetét a megváltozott biztonsági környezetnek megfelelően alakítva egyrészt az elrettentési képességek, valamint a mobilitás és a ballisztikus rakétavédelem területén érjenek el jelentős előrelépéseket.

A program előzményére, a 2010-es védelmi irányelvekben megfogalmazott „Dinamikus Védelmi Erő” programjára épít, mely a Japánnal szembeni kihívásokra válaszul főként az ISR képességek növelésével kívánt reagálni. A 2013-as védelmi irányelvek azonban a korábbi koncepciók felülvizsgálatát látták indokoltnak, az úgynevezett „szűrkezőnás” helyzetek növekedése miatt, így a korábbi haderőfejlesztési program mennyiségi és minőségi faktorának emelésével, az összhaderőnemi műveletek hatékonyabbá tételével, nem csupán a tengeri és légi fölény kivívásához szükséges képességek¹⁴³, de a szárazföldi csapatok partaszállítási képességeinek növelésével kíván hatékony elrettentési kapacitást biztosítani. Különösen egy esetleges távoli szigettel szembeni invázió után a szigetek visszafoglalása érdekében.¹⁴⁴

¹⁴² Japán Kabinethivatal: 新たな防衛計画の大綱・中期防衛力整備計画 ～「統合機動防衛力」の構築に向けて [Összefoglaló az Új Védelmi Irányelvekről és a Középtávú Védelmi Tervekről – Egy Dinamikus Összhaderőnemi Véderő kialakítására törekedve], [online]. Forrás: Japan.kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁴³ Japán Védelmi Minisztérium: 2014-es Védelmi Fehér Könyv, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁴⁴ Japán Szárazföldi Önvédelmi Erő: 役割 [Szerepkörök], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Ennek a szárazföldi haderőre vonatkozó szervezeti reformja a Központi Szárazföldi Parancsnokság létrehozására irányul. Az új parancsnokság egyrészt centralizálja majd a szárazföldi erők irányítását, valamint egyesített műveleti irányítási központként működik majd, felváltva a hadosztályok önálló együttműködését a Haditengerészeti, Légi Önvédelmi Erők, valamint a Japánban állomásozó amerikai csapatok között.¹⁴⁵ A Központi Szárazföldi Parancsnokság létrehozásáról szóló javaslatot 2017 májusában fogadta el a japán törvényhozás, a tervek szerint 2018 márciusában indul majd a szervezeti egység munkája.¹⁴⁶

Az erőkivetítési képességek növelésének érdekében szintén várhatóan 2018 tavaszáig új szervezeti egységként tervezik létrehozni a Japán Önvédelmi Erők szárazföldi kötelékéhez tartozó Partraszálló Gyorsreagálású Dandárt (水陸機動団 *suiriku kidotai* „kételtű dinamikus dandár”). Ennek szállítókapacitása többek között a CH-47-es helikopterekre, illetve a jelenlegi 4 db AAV-7 összesen 57-re történő kibővítésére épül majd.¹⁴⁷

Szintén a Dinamikus Összhaderőnemi Véderő koncepciójának részét képezi a harckocsi eszközpark átalakítása, melynek központi eleme egy új típus, a Type 16 „Mobil/Manőver Harcjármű” (16式機動戦闘車) amely tulajdonképpen egy korszerű multifunkciós könnyített harckocsi és páncélvadász harcjármű. A fejlesztés kiemelt célja volt a mozgékonyság és könnyű szállíthatóság, kifejezetten a távoli szigetek visszafoglalására irányuló műveletek érdekében, így Type 16 fejlesztésénél törekedtek a minél hatékonyabb légi szállíthatóság biztosítására.¹⁴⁸ A legutóbbi középtávú védelmi irányelvek értelmében a 2018-as pénzügyi év végéig (tehát 2019 tavaszáig) összesen 99 darabot terveznek hadrendbe állítani¹⁴⁹, a 2017-re vonatkozó védelmi költségvetés szerint a pénzügyi év végéig 69 db Type 16 kerül az Önvédelmi Erők kötelékébe.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Japán Védelmi Minisztérium: 2017-es Védelmi Fehér Könyv, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁴⁶ NIKKEI: 陸自の統一司令部「陸上総隊」創設 改正法が成立 [A Szárazföldi Erők Központi Szárazföldi Parancsnokságának létrehozása – elkészült a törvénymódosítás], [online], 2017. 05. 26. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

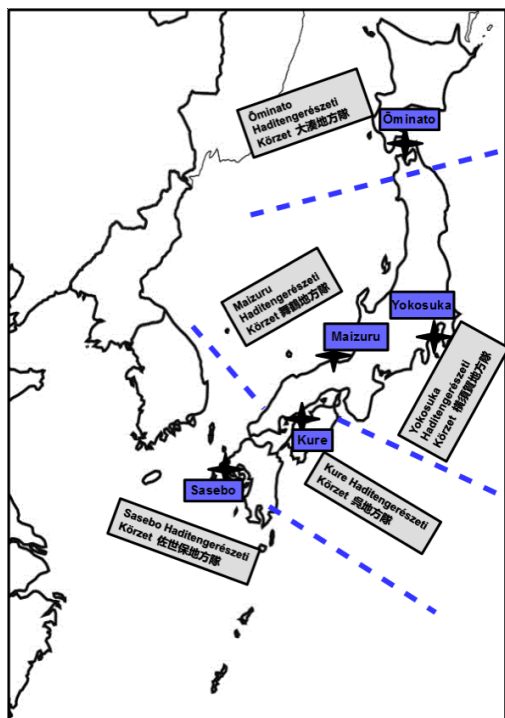
¹⁴⁷ SANKEI: 「水陸機動団」創設準備は最終段階 米海兵隊との訓練で練度向上 今後は装備品の充実も焦点 [Legvégső stádiumában a „Partraszálló Gyorsreagálású Dandár” létrehozása – Közös hadgyakorlat az amerikai tengerészgyalogsággal, ezt követően az eszközök fejlesztése kerül fókuszba], [online], 2017. 03. 20. Forrás: Sankei.com [2018. 04. 15.]

¹⁴⁸ Japán Védelmi Minisztérium: 中期防衛力整備計画 (平成26年度～平成30年度) について [Középtávú Védelmi Program 2014–2018], [online], 3. o. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁴⁹ Japán Védelmi Minisztérium: 中期防衛力整備計画 (平成26年度～平成30年度) について [Középtávú Védelmi Program 2014–2018], [online], 24. o. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁵⁰ Japán Védelmi Minisztérium: 我が国の防衛と予算(案) – 平成29年度予算の概要 [Japán Védelempolitikája és Költségvetése – A 2017-es Védelmi Költségvetés áttekintése], [online], 9. o., Forrás: Mod.go.jp [2018.04.15.]

A Haditengerészeti Önvédelmi Erő

A szigetország földrajzi elhelyezkedéséből fakadóan, hagyományosan a Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők adja Japán önvédelmi képességeinek egyik legfontosabb elemét. A 46 nagyobb felszíni hadihajóból álló flotta 4 kísérő flottillába (négy központi kikötővel: Yokosuka, Sasebo, Maizuru, Kure), a tengeralattjáró-állomány két flottillába tagolódik (kikötők: Yokosuka, Kure).¹⁵¹ A parancsnokság a kísérőflottákat és partvédelmi egységeket összesítve öt haditengerészeti körzetre tagolódik. A Haditengerészeti Önvédelmi Erők feladatköre, mely eredetileg egy Japán ellen irányuló invázió megakadályozása volt, mára széles körben kiegészült, alkalmazkodva a változó biztonsági környezet realitásaihoz.¹⁵² Egyrészt részt vesz nemzetközi együttműködésben a kalózkodás visszaszorítására történő törekvésekben, (főleg logisztikai-) támogató szerepkörben a nemzetközi terrorellenes műveletekben, Aegis-rendszerrel felszerelt egységeinek köszönhetően szerepet vállal Japán ballisztikusrakéta elleni védelmi rendszerében,

¹⁵¹ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: 組織 [Szervezet], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁵² Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: 役割 [Szerepkörök], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

folyamatos megfigyelő és ellenőrző tevékenységet folytat a japán felségvizek és légtér védelme érdekében, felkészül a távoli szigetekkel szembeni támadás esetén azok visszafoglalására irányuló műveletek támogatására, valamint katasztrófavédelmi funkciót is betölt.¹⁵³

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Ereje jelenlegi szervezeti formájában szintén a különleges rendőri készenléti erők fegyveres erőkké történő 1954-es átszervezésével jött létre. Ezt megelőzően a rendőri készenléti erők kötelékén belül 1951-ben három flottillát hoztak létre, két haditengerészetit és egy partvédőt. Az így létrejött haditengerészeti egységek első hadgyakorlatára 1952-ben került sor. Az 1954-es átszervezés után a korábban kis létszámú haderő fokozatos bővítésen ment keresztül. 1961-ben egészült ki először a haditengerészet légi egységekkel. 1965-ben jött létre az első, majd 1973-ban a második tengeralattjáró flottilla. A japán hajók 1980-ban vettek részt először a japán vizektől távoli, nemzetközi hadgyakorlaton, az első közös, amerikai–japán összhaderőnemi hadgyakorlatra pedig 1986-ban került sor.¹⁵⁴ 1992-ben történt az első külföldi bevetés, az öbölháború utáni aknamentesítő műveletekben való részvétellel. A szervezet honlapján szereplő hivatalos történelmi áttekintés szerint a kínai tengeralattjáró tevékenységére válaszul 2004 óta végez folyamatos őrzárakat a felségvizek védelme és ellenőrzése érdekében.¹⁵⁵ A Kongō osztályú rombolókra szerelt Aegis rakétavédelmi rendszer 2007-es első sikeres tesztje óta feladatkörének részét képezi a ballisztikus rakétavédelem. 2009 óta vesz részt nemzetközi kalózkodással szembeni erőfeszítésekben.¹⁵⁶ A katasztrófavédelmi feladatkörbe tartozó mentési műveletek közül a három legfontosabb alkalom az 1995-ös kőbei, a 2011-es tōhokui, valamint a 2016-os kumamotoi földrengések után történt.¹⁵⁷

Bár a hivatalos történelmi áttekintésben nem szerepel fontos mérföldkőként, mégis érdemes megemlítenünk, hogy az Abe-kormány 2015-ös védelmi törvényreform csomagjának köszönhetően a kollektív önvédelmi jog gyakorlására az első precedens értékű művelet 2017 májusában történt, amikor is az Izumo helikopterromboló első alkalommal kísért amerikai hajót nemzetközi vizeken, felhatalmazva annak védelmére egy esetleges támadás esetén.¹⁵⁸

¹⁵³ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [Main operations](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁵⁴ Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [歴史](#) [Történet], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁵⁵ Uo.

¹⁵⁶ Uo.

¹⁵⁷ Uo.

¹⁵⁸ MAINICHI: [米艦防護へ出航 護衛艦「いずも」午後にも合流](#) [Amerikai hajók kísérete – Az Izumo csatlakozik], [online], 2017. 05. 01. Forrás: Mainichi.jp [2018. 04. 15.]

Hasonlóan a szárazföldi erőkhöz, a haditengerészeti erők szintén jelentős modernizációs folyamaton ment keresztül a hidegháború után. Ám míg a szárazföldi csapatoknál mindez együtt járt például a harckocsik új típusainak megjelenésével az eszközpark fokozatos csökkenésével, a haditengerészetnél inkább a nagyobb felszíni hadihajók, valamint az erőketítéshez szükséges egységek számának növekedését, semmint csökkenését tapasztalhatjuk.

A tengeralattjárók száma az 1989-es 15 darabhoz képest nem sokkal, de növekedett az elmúlt harminc évben. Jelenleg az állományt 21 tengeralattjáró képezi, ezekből három inkább kiképzési célokat szolgál.

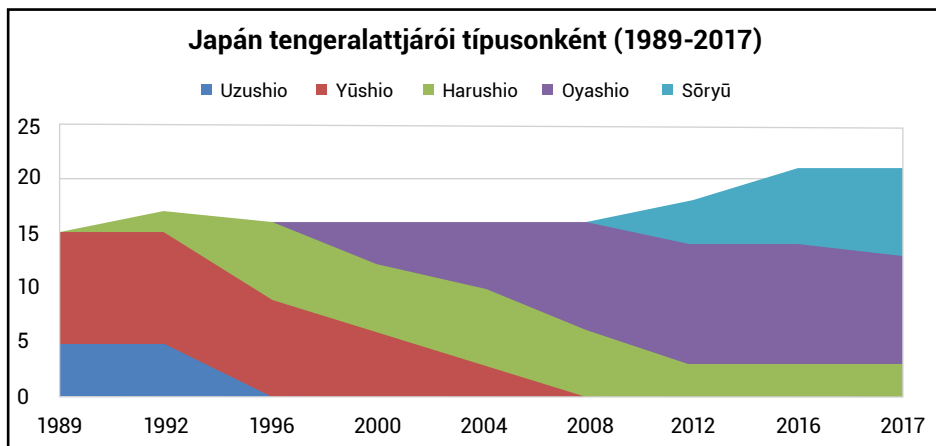
A Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők tengeralattjárói a Heisei-korszakban¹⁵⁹

Tengeralattjáró osztályok	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2017
Uzushio	5	5	0	0	0	0	0	0	0
Yūshio	10	10	9	6	3	0	0	0	0
Harushio	0	2	7	6	7	6	3	3	3
Oyashio	0	0	0	4	6	10	11	11	10
Sōryū	0	0	0	0	0	0	4	7	8

Japán tengeralattjáró flottáinak elsődleges feladata a felderítés és megfigyelés, valamint a szorosok védelme. A fegyverzetüket tekintve mindegyik képes torpedók és Harpoon hajó elleni rakéták indítására.¹⁶⁰ Az eszközpark generációváltása megfigyelhető a hidegháború korszakát képviselő Uzushio és Yūshio osztályú hajók fokozatos kivételével, illetve a ma állományban levő Harushio osztályú eszközök lényegében inkább kiképzési funkciót töltenek be. Az állomány tényleges ütőerejét az 1998-tól hadrendbe álló Oyashio-osztály és a legújabb, 2009-től hadrendbe álló Sōryū osztályú tengeralattjárók adják.

¹⁵⁹ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehér Könyveivel, ahol részletesen elérhetőek voltak az eszközök száma és típusai.

¹⁶⁰ Kiss: Az új japán védelempolitika II...104. o.

A felszíni hadihajókat tekintve hasonló átalakulás figyelhető meg, a nagyobb, romboló besorolásba osztható típusok új változatainak, valamint az erőketítéshez szükséges típusoknak a megjelenésével és bővülésével.

Japán esetében azonban némileg összetettebb a hajótípusok besorolása, mivel nem minden esetben az egységek vízkiszorításán alapuló méretbeli elkülönítést használja a japán haditengerészet. A Military Balance kategorizálásában alapvetően méret, illetve vízkiszorítás alapú elkülönítéssel találkozunk, leszámítva a funkcionális kategóriát képező repülőgép-hordozó típusokat. A méretbeli elkülönítés értelmében beszélhetünk cirkálókról (9750 tonna, vagy annál nagyobb), rombolókról (4500–9750 tonna), illetve fregattokról (1500–4500 tonna között).¹⁶¹ Ezzel szemben a japán rendszerű besorolás némileg eltérő kategóriákat használ. A Military Balance például cirkálóként kezeli az Atago-osztály hajóit, mivel adott esetben a vízkiszorításuk akár 10000 tonnát is elérheti, ám ezzel szemben a japán megjelölésükben nem szerepel a cirkáló megnevezés. A japán elnevezésekben a legtöbb jelenlegi felszíni hadihajó romboló besorolásba esik, ám ebből több alkategóriátkülönítel, melyekközülakétlegnagyobbgyűjtőfogalomaz „elsődleges kísérőhajó” (甲型護衛艦) és a kisebb típusokat jelölő „másodlagos kísérő hajó” (乙型護衛艦). Ezen túl az alábbi elkülönítéseket használja:

DE (乙型護衛艦): másodlagos kísérőhajó/romboló – hadrendben: *Abukuma-osztály* (leszerelt osztályok: *Yūbari, Ishikari, Chikugo, Isuzu, Katori*)

¹⁶¹ The Military Balance, Explanatory Notes, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1, 565–572. o., 570–571. o.

DD (汎用[甲型]護衛艦): elsődleges/általános feladatkörű kísérőhajó/romboló – hadrendben: *Takanami*-, *Asagiri*-, *Hatsuyuki*-, *Murasame*-, *Akizuki*-osztályok (leszerelt osztályok: *Takatsuki*, *Yamagumo*, *Minegumo*, *Akizuki*, *Ayanami*)

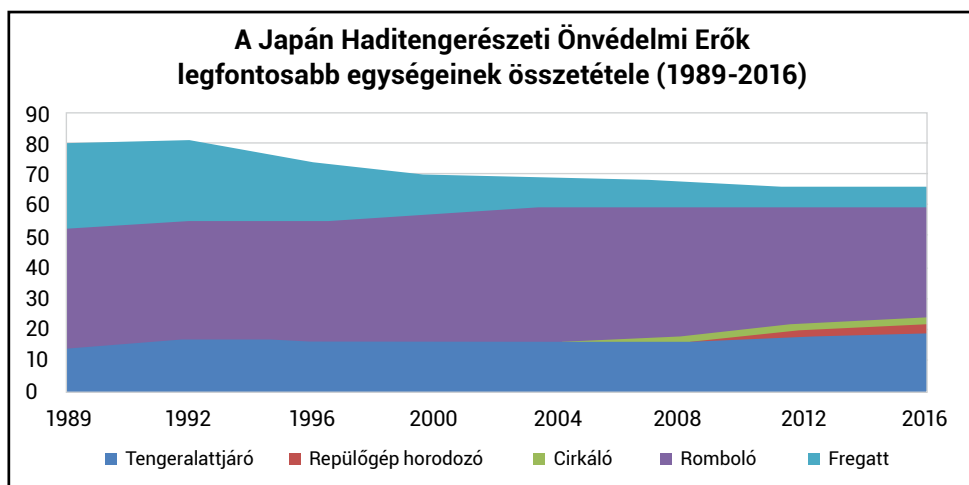
DDH (ヘリコプター搭載護衛艦): helikopterrel felszerelt romboló – hadrendben: *Hyūga*-, *Izumo*-, *Shirane*-osztályok (leszerelt osztályok: *Haruna*)

DDG (ミサイル護衛艦): irányított rakétával felszerelt romboló – hadrendben: *Atago*-, *Hatakaze*-, *Kongō*-osztályok (leszerelt osztályok: *Tachikaze*, *Amatzukaze*)

Japán felszíni hadihajó osztályai és hajók száma a Heisei-korszakban¹⁶²

A Military Balance osztályozása szerinti kategóriák	Osztályok (japán besorolás)	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Repülőgép-hordozó	Hyūga (DDH)	0	0	0	0	0	0	2	2
	Izumo (DDH)	0	0	0	0	0	0	0	0
Cirkáló	Atago (DDG)	0	0	0	0	0	0	2	2
Romboló	Hatakaze (DDG)	2	2	2	2	2	2	2	2
	Tachikaze (DDG)	3	3	3	3	3	1	0	0
	Takami (DD)	0	0	0	0	0	5	5	5
	Amatzukaze (DDG)	1	1	1	1	1	0	0	0
	Shirane (DDH)	2	2	2	2	2	2	2	1
	Takatsuki (DD)	4	4	2	2	2	2	0	0
	Kongō (DDG)	0	0	3	4	4	4	4	4
	Haruna (DDH)	2	2	2	2	2	2	0	0
	Asagiri (DD)	7	8	8	8	6	6	7	8
	Hatsuyuki (DD)	12	12	12	11	11	11	7	3
	Murasame (DD)	0	0	2	7	9	9	9	9
	Yamagumo (DD)	6	4	3	1	1	0	0	0
	Akizuki (DD)	0	0	0	0	0	0	2	4
Fregatt	Abukuma (DE)	2	4	6	6	6	6	6	6
	Minegumo (DD)	3	3	1	0	0	0	0	0
	Yūbario (DE)	2	2	2	2	2	2	0	0
	Ishikari (DE)	1	1	1	1	1	0	0	0
	Chikugo (DE)	11	11	9	3	0	0	0	0
	Isuzu (DE)	4	4	0	0	0	0	0	0
	Akizuki (DD)	1	1	0	0	0	0	0	0
	Ayanami (DD)	2	0	0	0	0	0	0	0
	Katori (DE)	1	1	0	0	0	0	0	0

¹⁶² Atáblázat elkészítésénél a Military Balance adatait a korszakot megelőző évek vonatkozó kiadásainak adataival összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhetőek voltak az eszközök száma és típusai.

Bár a japán terminológia szállítóhajóként (*yusōkan* 輸送艦) tartja számon, a fedélzet helikopterek fogadására kialakított jellege miatt szintén a helikopter-hordozók között tehetünk említést az Ōsumi-osztályról. A hivatalos japán források a rendszeresített fedélzeti felszerelések között csupán két légpárnás partraszállító járművet tartanak számon, helikoptert vagy további eszközöket nem, de a típushoz tartozó hajók a rendszeresített fegyverrendszerekhez képest jóval több eszköz szállítására és indítására alkalmasak.

A felszíni flotta átalakulásán látszik, hogy 1989 után főleg a nagyobb méretű, elsődleges romboló osztályokhoz tartozó osztályok hajóinak száma növekedett, miközben a kisebb, másodlagos romboló osztályok vagy fregattok száma fokozatosan csökkent. Mindez párhuzamba vonható a Haditengerészeti Önvédelmi Erők szerepvállalásának változásaival, mely során a hagyományosan egy invázióval szembeni védekező koncepciók fokozatosan kiegészültek a nemzetközi szerepvállalás bővülésével, a ballisztikusrakéta-védelemmel, az egyre nagyobb akciórádiusban elképzelt elrettentéssel (főleg kínai haditengerészeti szárnypróbálgatásokkal szemben). Emellett a tengeralattjárókkal szembeni műveletekhez szükséges DDH-k, vagyis helikopterrel felszerelt felszíni hajók száma is növekedett. Ezen felül jelentősen nőtt az erőkitetéshez szükséges platformok palettája, mind a már említett „helikopter-hordozó romboló” Hyuga és Izumo osztályú hajókkal, mind az Ōsumi osztályú partraszállító hajók hadrendbe állításával. Ez utóbbi két helikopter (CH-47) és legfeljebb tíz Type 10 harckocsi, valamint 330 gyalogsági egység szállítására alkalmas, jelenleg három üzemel¹⁶³, ezek 1998-ban, 2002-ben

¹⁶³ The Military Balance, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1

és 2003-ban álltak hadrendbe.¹⁶⁴ Szintén a haditengerészeti partraszállítási kapacitást biztosította a mára kivezetett Yūra-osztály két partraszállító hajója, ám ezeket 2012–2013-ban leszerelték.

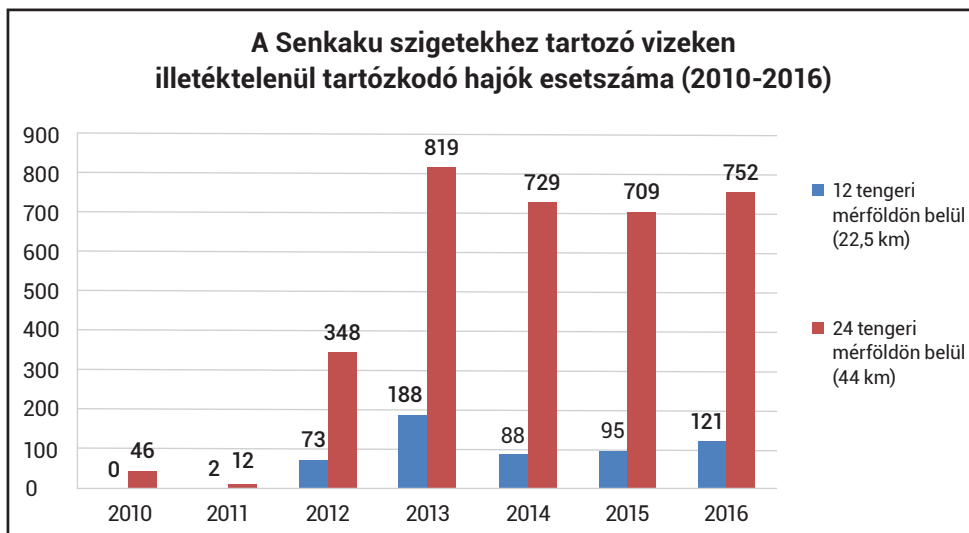
A Hyūga és Izumo osztályú hajók egyelőre helikopterek üzemeltetésére vannak felszerelve, de a jövőben átalakításokkal akár más eszközök számára is hordozófelületként szolgálhatnak. A lehetséges módosításokkal kapcsolatban nagyon kevés és óvatos elképzelés látott napvilágot, bár nyilvánvalóan az elsődleges kérdés, amely felmerül, az F–35B típusának beszerzési koncepciója lenne, mely némi átalakítással a Hyūga és Izumo osztályú hajók fedélzetén is rendszeresíthető lehetne. 2017 utolsó hetében végül a japán médiában felbukkant egy hír, meg nem nevezett védelmi minisztériumi forrásra hivatkozva, miszerint a 2018-ban esedékes új Középtávú Védelmi Program kialakításának keretében felmerült, hogy a további F–35 beszerzések egy részét a légierő számára kialakított F–35A típus mellett kiegészíthetné az amerikai tengerészgyalogság számára fejlesztett F–35B típusok vásárlása.¹⁶⁵ Mivel egyelőre csak rendkívül óvatosan merült fel ennek lehetősége, nem egyértelmű, hogy vajon mikorra, és milyen módon kerülne rendszeresítésre F–35 vadászgépekkel felszerelt hajó. Az értesülés kapcsán született cikkekben találkozunk az Izumo- és Hyuga-osztályok átalakításának koncepciójával, de olyan elképzeléssel is, hogy egy teljesen új desszanthajóra kerülnének az ötödik generációs gépek. Ennek tisztázása várhatóan a 2018–2022-es Középtávú Védelmi Programmal történik majd meg a közeljövőben.

Hadiengerészeti Önvédelmi Erők kiemelt partraszállító képességekkel rendelkező hajóegységei

Osztály	Hajók	Szállítókapacitás
Ōsumi	4001 Ōsumi 4002 Shimokita 4003 Kunisaki	2 db helikopter (CH–47) 2 db légpárnás jármű 10 db harckocsi 330 fő gyalogság
Hyūga	DDH–181 Hyūga DDH–182 Ise	11 db helikopter (SH–60)
Izumo	DDH–183 Izumo DDH–184 Kaga	14 db helikopter

¹⁶⁴ SAUNDERS, Stephen, ed.: Jane's Fighting Ships, 2004–2005 00. Jane's Information Group, 2004. 429. o.

¹⁶⁵ MAINICHI: F35数十機、追加購入へ 米に購入促され, [online], 2017. 12. 31. Forrás: mainichi.jp [2019. 09. 07.]

A Haditengerészeti Önvédelmi Erőknek az elmúlt években egyre inkább változó biztonsági környezethez és erőviszonyokhoz kellett alkalmazkodniuk. Ennek központi kérdésköre a Kínai Népköztársaság haditengerészetének, parti őrségének, valamint más állami tengerészeti kötelékekhez tartozó hajóinak egyre magasabb fokú aktivitása a Japánhoz közeli vizeken. Az egyre gyakoribbá váló konfrontációk miatt mára a Japán Parti Őrség és az Önvédelmi Erők közösen ellenőrzik a Szenkaku-szigetek közeli vizekben tapasztalható aktivitást, a Haditengerészeti Önvédelmi Erők rendszeres megfigyelést hajt végre P-3C repülőgépeivel¹⁶⁶, a Japán Parti Őrség pedig a felségvizeken való illetéktelen tartózkodások esetén őrzárakat indít az érintett területre. Emellett rendszeres kimutatásokat készít a Szenkaku körüli vizek kapcsán tapasztalható aktivitásról.

A parti őrséghez hasonlóan a Haditengerészeti Önvédelmi Erők is igyekszik minél szorosabban nyomon követni a kínai hajók és különösen a kínai haditengerészeti egységek aktivitását a Japán körüli vizeken, a védelmi fehérkönyvek Kínával foglalkozó áttekintő szakaszai részletesen kitérnek a KNK egységeinek jelentősebb mozgásaira, melyek legfontosabb irányai a Kína körüli tengeri szigetláncból való kitörési útvonalakon végzett műveletek gyakorlására irányul. 2016-ban például először fordult elő, hogy a kínai Liaoning repülőgép-hordozó a Szenkaku-szigetek és Okinawa közötti Miyako-szoroson keresztülhaladva kijutott a Csendes-óceán nyílt vizeire.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Japán Védelmi Minisztérium: *2013-as Védelmi Fehér Könyv*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

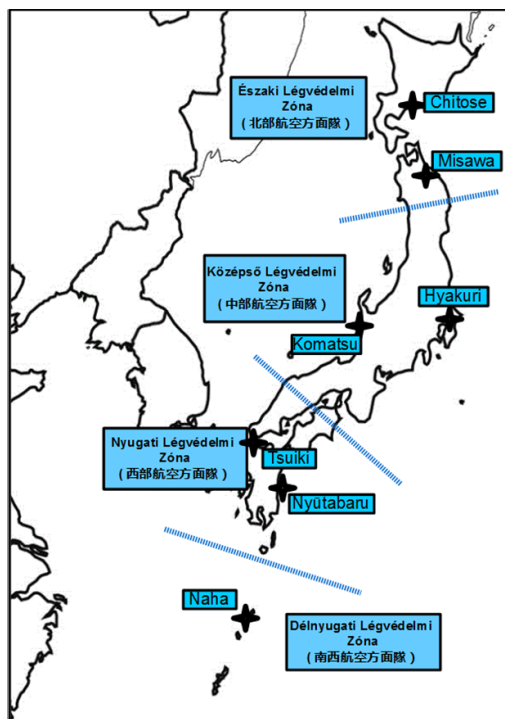
¹⁶⁷ Japán Védelmi Minisztérium: *Defense of Japan 2017*, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

A Légi Önvédelmi Erő

A japán haderő légi komponense, hasonlóan a szárazföldi és haditengerészeti erőkhöz, 1954-ben jött létre. A légi csapatok elsődleges feladata Japán légterének védelme volt, mely mára a haditengerészethez és szárazföldi erőkhöz hasonlóan kiegészült a katasztrófavédelmi és mentési feladatok ellátásával, valamint 1992-től a japán csapatok nemzetközi szerepvállaláshoz kötődő szállítási feladatok biztosításával.¹⁶⁸

A legutóbbi védelmi irányelveknek megfelelően a Légi Önvédelmi Erők fontos eleme a ballisztikus rakétavédelem rendszerének, felel a japán légtér folyamatos megfigyeléséért, valamint igyekszik hatékonyan felkészülni a „szürke zónás” helyzetek légi vonatkozású részeinek hatékony kezelésére. Ennek érdekében a legutóbbi fejlesztési irányok központjában egyrészt a légi utántöltő képesség biztosítása és bővítése állt, valamint az ISR képességek növelése és hatékonyabbá tétele.

A Légi Önvédelmi Erők 10 vadászszázaddal és két felderítő századdal rendelkezik, a légi utántöltésről a KC-767J típusú gépekből álló utántöltő század gondoskodik.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Japán Védelmi Minisztérium: 2004-es Védelmi Fehér Könyv, [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15]

¹⁶⁹ The Military Balance, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1.

A légi csapatok négy Légvédelmi Zóna parancsnoksága alatt működnek, melyek közül 2017-ben jött létre a legújabb, Délnyugati légvédelmi Zóna, központja Okinawa szigetének Naha városa. Ennek létrehozását Japán védelmi szférája részéről nagyban indokolta a kínai aktivitás növekedése.

Vadászgépeinek legnagyobb részét az F-15J típus adja, melynek állománya az 1989-es 120 db egységről mára 201-re bővült. Ezen kívül jelentős szeletet képvisel az amerikai F-16 licensze alapján Japánban gyártott Mitsubishi F-2. Ez a típus a kilencvenes évektől fokozatosan kivezetett F-1 típust váltotta. Az F-2 fejlesztése 1992-ben indult, a japán és amerikai kormányok megegyezésének köszönhetően a sorozatgyártása 2000-ben kezdődhetett meg.¹⁷⁰ A jelenleg is beszerzés alatt álló F-35A ötödik generációs vadászgépek a jövőben az F-4EJ állományát hivatottak majd leváltani. Jelenleg 6 darab állt hadrendben, a következő két évben ez várhatóan 28 gépre növekszik majd, melyekből a tervek szerint a Misawa légitámaszponton áll majd össze egy vadászszázad.¹⁷¹

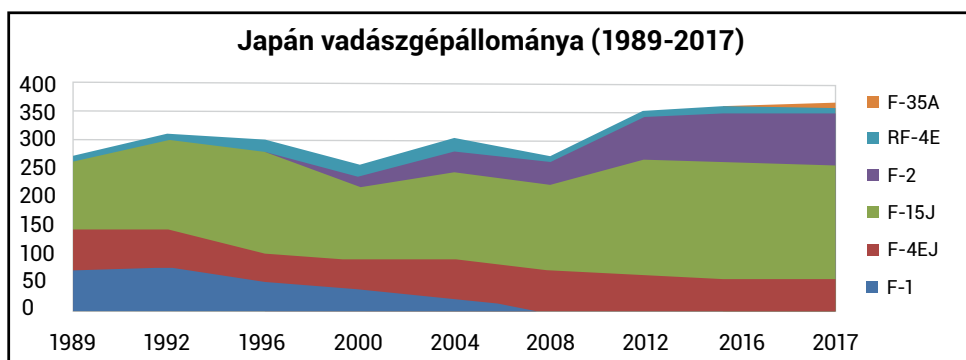
A Japán Légi Önvédelmi Erők vadászgép eszközparkja a Heisei-korszakban¹⁷²

	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2017
F-1	70	73	50	35	20	0	0	0	0
F-4EJ	72	69	50	50	70	70	63	55	52
F-15J	120	158	179	130	150	150	201	201	201
F-2	0	0	0	20	40	40	76	92	92
RF-4E	10	10	20	20	20	10	13	13	13
F-35A	0	0	0	0	0	0	0	0	6

¹⁷⁰ Mitsubishi Heavy Industries: F-2戦闘機 [F-2-es Vadászgép], [online], Forrás: Mhi.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁷¹ Japán Védelmi Minisztérium: 我が国の防衛と予算(案) –平成30年度概算要求の概要 [Japán Védelempolitikája és Költségvetése – A 2018-as költségvetési javaslat áttekintése], [online], Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

¹⁷² A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhető volt az eszközök száma és típusai.

Ellentétben a szárazföldi erők harckocsi állományával, a vadászgép eszközpark az elmúlt évtizedek modernizációs folyamata mellett nem csupán a korszerűbb típusok megjelenését tudhatja maga mögött, de az állomány növekedése is végigkísérte a Heisei-korszakot.

A korai előrejelzés és légi elektronikai felderítés feladataira kialakított típusok állományát az E–2C, a Kawasaki EC–1, illetve NAMC YS–11 valamint a Boeing E–767 erre a célra kialakított speciális változatai adják.

A Japán Légi Önvédelmi Erők szállító és egyéb funkciójú gépeinek eszközparkja a Heisei-korszakban¹⁷³

	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2017
E–2C	0	12	10	10	10	10	13	13	13
EC–1	0	1	1	1	1	1	1	1	16
YS–11	0	4	7	5	0	10	6	6	6
Boeing E–767	0	0	4	4	4	4	4	4	4
C–1	30	30	20	25	20	20	26	23	17
C–130H	10	15	10	15	10	10	16	15	14
YS–11	10	10	10	8	0	0	0	0	0

Szintén a Légi Önvédelmi Erők feladatkörébe tartozik jelentős szállítóképesség biztosítása, mely a Kawasaki C–1, C–130H szállító repülőgéptípusokra épül, valamint a CH–47 és UH–60J helikoptertípusokra.

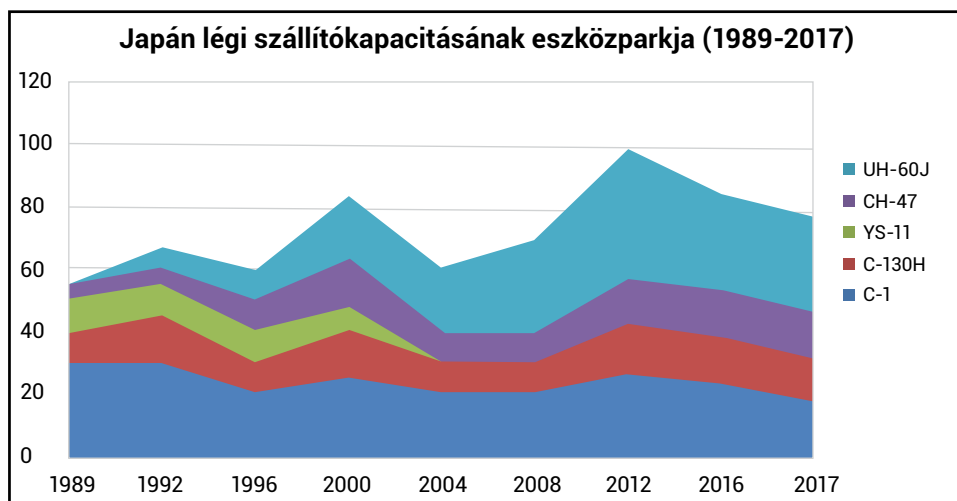
¹⁷³ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhető volt az eszközök száma és típusai.

A Japán Légi Önvédelmi Erők helikopter eszközparkja a Heisei-korszakban¹⁷⁴

	1989	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2017
CH-47	6	6	10	15	10	10	15	15	15
UH-60J	0	6	10	20	20	30	41	31	31

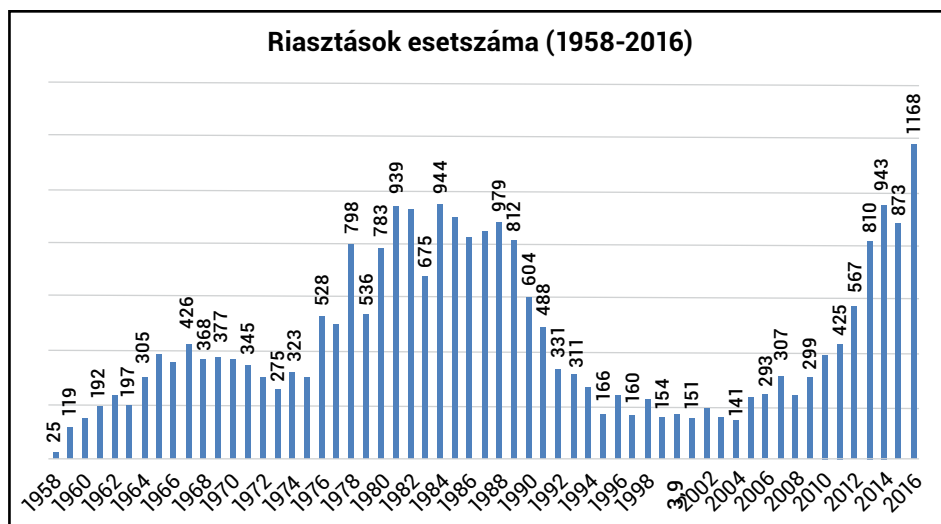
A légi szállítókapacitás szintén nagyléptékű bővítésen ment keresztül, biztosítva a szükséges logisztikai háttérrel mind a japán csapatok külföldi szerepvállalásához, mind pedig a japán szigetek közötti mobilizáció hatékonyabbá tételéhez.

A parti őrséghez hasonlóan, a légierő is készít rendszeres kimutatásokat a japán légtérvédelem kapcsán szükséges riasztások esetszámáról, melyről részletes jelentéseket jelentet meg a Védelmi Minisztérium, az Egyesített Vezérkar és a Külügyminisztérium honlapja is.

¹⁷⁴ A táblázat elkészítése során a Military Balance adott évekre vonatkozó kiadásainak adatait összesítettem, összevetve azon évek Védelmi Fehérkönyveivel, ahol részletesen elérhető volt az eszközök száma és típusai.

A légvédelmi riasztásokkal kapcsolatos jelentésekben láthatjuk a riasztások esetszámát (緊急発進回数 / „number of aircraft scrambles”). Emellett az illetéktelen berepülések eseteit összegző jelentések 2009 óta kerülnek fel a Védelmi Minisztérium, illetve az Egyesített Vezérkar honlapjára, eleinte éves összefoglalóként, majd később negyedéves változatokkal kiegészítve, amelyek közül az éves összefoglalóknak az angol nyelvű változata is elérhető.¹⁷⁵

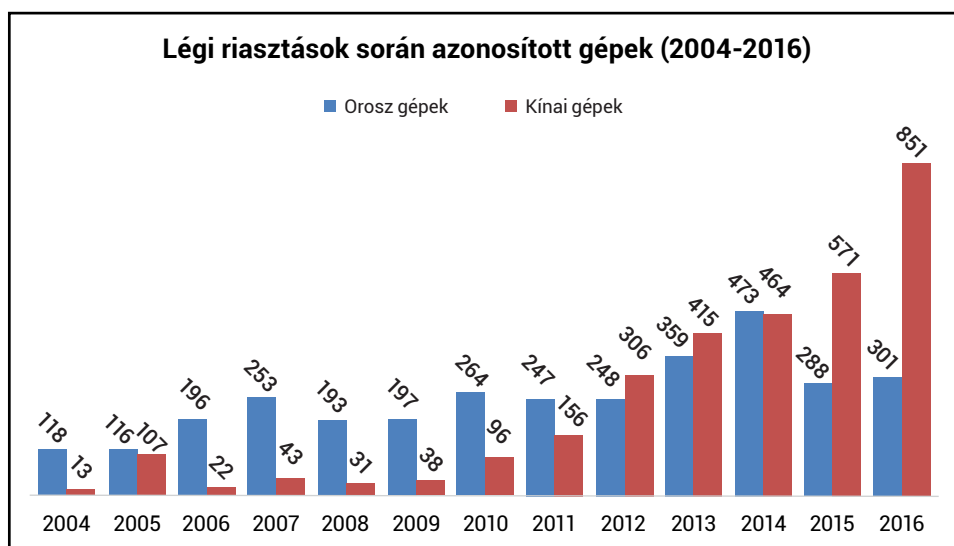

Ezekben egyrészt a légvédelmi riasztásokkal kapcsolatban megtaláljuk az 1958 utáni összes esetszámot, 2004 után részletesebb bontásban (területi eloszlást, amennyiben azonosítás történik, az országonkénti bontást, illetve bizonyos esetekben fényképes géptípus és útvonal megnevezést is), illetve 2009 óta az esetszámok negyedéves és területi eloszlását is. Ugyanezen jelentésekben találjuk azon esetek listáját, ország és géptípus feltüntetésével, amikor légtérsértés is történt, 1967-től napjainkig. Az esetszámokból kitűnik, hogy a japán légtér aktivitása a hidegháború végével egészen a kétezres évek elejéig fokozatosan csökkent, az ezredfordulótól kezdve azonban fokozatosan nőtt az olyan esetek száma, amikor a japán vadászgépek riasztása vált indokolttá.

Szintén készül kimutatás arról, hogy mely légvédelmi parancsnokságokhoz tartozó régiókban volt szükség a vadászgépek riasztására, illetve, hogy mely

¹⁷⁵ A legfrissebb adatokat a japán nyelven megjelent http://www.mod.go.jp/js/Press/press2017/press_pdf/p20171013_05.pdf tartalmazza, mely az Egyesített Vezérkar honlapján elérhető és a 2017-es pénzügyi év első félévének esetszámait tartalmazza. A legfrissebb angol nyelvű jelentés a Védelmi Minisztérium honlapján keresztül elérhető és a 2016-os pénzügyi év esetszámait és statisztikáit tartalmazza.

országból érkezett a külföldi gép. Jelentős az átfedés a Déli-, Délnyugati Régió és a Kínai Népköztársasághoz köthető berepülések, valamint az Északi Régió és az Oroszországi Föderációból érkező repülők statisztikái között. Szembeötlő azonban az orosz és kínai gépekkel kapcsolatos esetszámokat vizsgálva, hogy míg a hidegháború során egyértelműen az orosz eredetű mozgások domináltak a japán légtérriasztásokat, mára fokozatosan átvette a vezető szerepet Kína.

Az elérhető források 2009 után már a gyakori útvonalakat is bemutatják, mely alapján az orosz eredetű gépek északi irányból érkezve általában Japán szigeteinek mentén egészen végig haladva térnek csak ki, míg a KNK gépei inkább a Kelet-kínai-tenger térségében bukkannak fel.

2013-ban először haladtak át kínai gépek a szigetláncon, a Csendes-óceán területére. Ezt követően minden évben legalább egy alkalommal hajtották végre ugyanezt.

Összegzés – Japán egy új korszak küszöbén

A Heisei-korszak tervezett végének közeledtével, a császári hatalomátadásra való várakozás közepette Japán megannyi szempontból vízvázlatához érkezett 21. századi történelmének menetében. Az 1989–2019 közötti harminc év hiába kapta a „Béketeremtés” korszakának hangzatos elnevezését, Japán mind gazdasági, mind társadalmi, mind biztonságpolitikai szempontból egyre komplexebb problémák hálójában találta magát. A gazdasági stagnálás időszakát igazán a '90-es évektől kezdték az elvesztegetett évtized(ek)ként emlegetni, társadalmi téren pedig egyre komolyabb demográfiai kihívással néz szembe a fejlett világ egyik leggyorsabb ütemben előregedő országa, egyszerre szembesülve a rohamos népességfogyás és a szociális ellátásra mind súlyosabb teherként nehezedő idős-korúak arányának drasztikus növekedésének következményeivel.

A hidegháború végétől néhány évig kedvezőbbnek tűnő biztonsági környezetnek köszönhetően a Heisei-korszak elejének valódi kihívásai lényegében csupán a szigetország nemzetközi szerepvállalásával kapcsolatos kritikák értékelése és az elvárásoknak való megfelelés óvatos reformtörekvései voltak. Engedve a nemzetközi nyomásnak, a japán törvényhozás a kétezres évek elejére lehetővé tette a japán fegyveres erők külföldi alkalmazását, igaz, szigorúan korlátozott keretek között.

A kétezres évektől kezdve azonban rohamos változásokon ment át a kelet-ázsiai régió biztonsági környezete, mely hatások alól Japán sem tudta kivonni magát. Észak-Korea atomprogramja és ballisztikusrakéta-fejlesztései hatására Japán, amerikai szövetségesével szoros együttműködésben, komoly előrelépéseket tett a rakétavédelmi rendszerek terén. Mára azonban egyre kétségesebbnek tűnik, mennyiben hatékony óvintézkedés mindez. Offenzív elrettentési képességek nélkül vajon a 100%-os védettséget voltaképpen nem nyújtó rakétavédelem elégséges lesz-e az elmúlt években a korábbiakhoz képest is új lendületet vett Észak-Koreai fenyegetéssel szemben.

Észak-Korea mellett a másik kockázati faktort a Kínai Népköztársaság Tokió által sajátjának tekintett térségekre is kiterjedő területi követelései, és a KNK katonai potenciáljának – különösen a haditengerészeti téren – rohamos növekedése jelenti. A fegyveres erők fegyverrendszereinek fejlesztései, illetve a védelmi műveleti koncepciók gyors reagálású, dinamikus és összhaderőnemi műveletek felé való elmozdulása, különösen pedig a távoli szigetek visszafoglalására irányuló felkészülés mind azt hivatottak elősegíteni, hogy Japán hatékonyan tudjon kezelni egy esetleges korlátozott konfliktust az ütközésben levő területi igények kapcsán.

Bár a Kínai Népköztársaság katonai súlyának növekedési üteméhez mérten a Japán haderőfejlesztés és védelempolitikai reformok eltörpülnek, az „első szigetlánc” földrajzilag behatárolt szűk foytópontjain a Japán Önvédelmi Erők valószínűleg hatékony elrettentő tényező és még egy ideig az is tud maradni a kínai félle szemben.

Kérdéses azonban, hogy meddig lehet hatékony az elrettentés koncepciója komolyabb offenzív képességek nélkül. E problémakör nem került el a japán politikai vezetés figyelmét sem, azonban az alkotmányos alapokon nyugvó „kizárólagosan defenzív védelempolitika” (専守防衛) keretei között ez jelenleg nem tűnik könnyen megoldható kérdésnek.

A következő néhány évben három fontosabb mérföldkőre kell figyelnie annak, aki képet szeretne kapni arról, hogyan kívánja majd Japán alakítani védelempolitikáját, válaszul az egyre bizonytalanabbá váló biztonsági környezetre. Egyrészt a 2014–2018-as pénzügyi évekre szóló Középtávú Védelmi Program belátható időn belül a végéhez érkezik és időszerű lesz újabb dokumentum kiadása a kormány részéről. Vajon mit fog tartalmazni a következő fejlesztési és beszerzési csomag? Felmerülhet-e akár további erőikvetítési platformok hadrendbe állítása? Kilátásba helyezi-e majd az új dokumentum olyan fegyverrendszerek bevezetésének koncepcióját, mely akár alkalmas lenne ellenséges támaszpontokkal szembeni offenzív műveletekre, ahogyan ez felmerült az észak-koreai rakétakísérletek kapcsán?

Másrészt, egyelőre úgy tűnik, Abe kormányának továbbra is kiemelt célja az Alkotmánymódosítás irányába való törekvés, így a 2019-es felsőházi választások eredményének függvényében figyelünk kell majd, milyen politikai realitása lehet ennek a parlamentben, és milyen társadalmi megítélésre számíthat egy esetleges alkotmánymódosítással kapcsolatos referendum.

Harmadrészt, a császári hatalomátadás és a 2020-as tokiói olimpiára való felkészülés olyan szimbolikus pontok Japán jövőjében, melyhez könnyű elképzelni olyan átfogó strukturális változások kommunikálásának stratégiáját, mint például a védelempolitika eddig alapvetéseinek átgondolása.

Akárhogy is, Japán továbbra is meghatározó szereplője lesz Kelet-Ázsia biztonsági folyamatainak és ezzel a globális biztonsági kérdések dinamikájának. Földrajzi elhelyezkedéséből adódóan a kínai geopolitika nem tudja megkerülni Japán kérdését, amennyiben a globális erőikvetítési kérdésekben kíván előrelépéseket tenni. Ennek megfelelően az Egyesült Államok Ázsia-politikájának várhatóan továbbra is központi szereplője lesz majd Japán, vagy ahogyan állítólag Nakasone Yasuhiro miniszterelnök Ronald Reagan-nal történt találkozásánál nevezte: „az elsüllyeszthetetlen anyahajó” (浮沈空母).

Felhasznált források

AIZAWA Teruaki: ペルシャ湾掃海艇派遣の意義と教訓 ―掃海部隊の歴史と海上防衛力整備の経緯からの考察―, [online], 2014.12. Forrás: Nids.mod.go.jp [2018.04.15.]

BARTÓK András: Abe Shinzo miniszterelnök és Japán progresszív pacifizmusa, *Nemzet és Biztonság*, 2016/2, 125–143. o.

BARTÓK András: Japán felderítőműhold programja és a Kabinet Műholdas Hírszerző Központ története, *Hadtudományi Szemle*, X.évf., 2017/1, 147–157. o.

BARTÓK András: Japán hírszerző szolgálatai – A pacifista doktrínából fakadó problémák és fejlődési lehetőségek, *Szakmai Szemle*, 2017/1, 40–61.o.

BOBÁK Péter: A japán védelempolitika "normalizációja", *Nemzet és Biztonság*, 2017/1, 81–109. o.

Chris CHANT: *Harcokcsik – A világ több mint 250 harcokcsija és páncélozott harcjárműve*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.

Conrad TOTMAN: *Japán története*, Osiris, Budapest, 2006.

ENSZ: [Cambodia – UNTAC Facts and Figures](#), [online]. Forrás: Peacekeeping.un.org [2018. 04. 15.]

ENSZ: [East Timor – UNTAET](#), [online]. Forrás: Peacekeeping.un.org [2018. 04. 15.]

FÁBIÁN Emília, PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században, *Nemzet és Biztonság*, 2011/07, 55–63. o.

FÁBIÁN Emília: Japán visszatért: A szigetország biztonságpolitikai normalizációja, *Felderítő Szemle*, 14. évf., 2015/4, 5–22. o.

Francis FUKUYAMA: The End of History?, *The National Interest*, 16. évf., 1989, 3–18. o.

GERGELY Attila: Japán külpolitika – az azonosság megújuló esélyei: változás és folytonosság a japán külpolitika azonosság-napirendjén.

In: N. RÓZSA Erzsébet (szerk): *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2005, 243–314. o.

Andrew GORDON: *Post War Japan as History*, University of California Press, USA, 1993.

INOUCSI Takasi: *Japán politika*, Századvég kiadó, Budapest, 2007.

INOUE Isao: *日本の歴史*, 朝日新聞, Tokió, 1993.

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [Main operations](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [役割](#) [Szerepkörök], [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [歴史](#) [Történet], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erő: [組織](#) [Szervezet], [online], Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: [自衛艦隊について > 歴史](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: [護衛艦・あたご型](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Haditengerészeti Önvédelmi Erők: [護衛艦・こんごう型](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [平和安全法制等の整備について](#), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [新たな防衛計画の大綱・中期防衛力整備計画 ～「統合機動防衛力」の構築に向けて](#) [Összefoglaló az Új Védelmi Irányelvekről és a Középtávú Védelmi Tervekről – Egy Dinamikus Összhaderőnemi Véderő kialakítására törekedve], [online]. Forrás: Japan.kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [イラクにおける人道復興支援活動及び安全確保支援活動の実施に関する特別措置法](#), [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [National Security Strategy \(2013\)](#), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [The Constitution of Japan](#), [online]. Forrás: Japan.kantei.go.jp [2018.04.15.]

Japán Kabinethivatal: [テロ対策特措法](#), [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [安全保障会議について](#), [online]. Forrás: Kantei.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Kabinethivatal: [部局課名・官職名英訳名称一覧 – Names of Government Organizations and Positions](#), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán kormányának PR intézete: [「自衛隊・防衛問題に関する世論調査」の概要](#), [online]. Forrás: Survey.gov-online.go.jp [2018.04.15]

Japán Külügyminisztérium: [Japan's Legislation for Peace and Security](#), [online]. Forrás: Mofa.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Külügyminisztérium: [Japanese Participation in UN Peacekeeping MOZAMBIQUE](#), [online]. Forrás: Mofa.go.jp [2019. 09. 07.]

Japán Külügyminisztérium: [Japanese Participation in UN Peacekeeping GOLAN HEIGHTS](#), [online]. Forrás: mofa.go.jp [2019. 09. 07.]

Japán Külügyminisztérium: [Japan's Security Policy](#), [online], Forrás: Mofa.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Nemzetbiztonsági Tanácsa: [国家安全保障戦略について](#) (Japán Nemzetbiztonsági Stratégia (2013)), [online]. Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Parlament, Alsóház: [Strength of the In-House Groups in the House of Representatives](#), [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Parlament, Alsóház: [テロ対策海上阻止活動に対する補給支援活動の実施に関する特別措置法](#), [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Parlament, Alsóház: [周辺事態に際して我が国の平和及び安全を確保するための措置に関する法律](#), [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Parlament, Felsőház: [Strength of the Political Groups in the House of Councillors](#), [online]. Forrás: Sangiin.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Szárazföldi Önvédelmi Erő: [役割](#) [Szerepkörök], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán törvények elektronikus adatbázisa: [国際緊急援助隊の派遣に関する法律](#), [online]. Forrás: Elaws.e-gov.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán törvények elektronikus adatbázisa: [国際連合平和維持活動等に対する協力に関する法律](#), [online]. Forrás: Elaws.e-gov.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán törvények elektronikus adatbázisa: [情報本部組織規則](#), [online]. Forrás: elaws.e-gov.go.jp [2019. 09. 07.]

Japán törvények elektronikus adatbázisa: [海賊行為の処罰及び海賊行為への対処に関する法律](#), [online], Forrás: Elawse.gov.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2004-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [Defense of Japan 2013](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [1989-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [1992-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018.04.15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2004-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15]

Japán Védelmi Minisztérium: [2004-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15]

Japán Védelmi Minisztérium: [2005-ös Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2012-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2013-as Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2014-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [2017-es Védelmi Fehér Könyv](#), [online].

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [Defense of Japan 2017](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [Defense Programs and Budget of Japan – Overview of FY2017 Budget Request](#), [online]. Forrás: mod.go.jp [2019. 09. 07.]

Japán Védelmi Minisztérium: [International Peace Cooperation Activities: Activities and Approaches](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [International Peace Cooperation Activities: Activities and Approaches: South Sudan PKO \(UNMISS\)](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [NATIONAL DEFENSE PROGRAM GUIDELINES, FY 2005–](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [Successful completion of the Aegis Ballistic Missile Defense \(BMD\) intercept flight test in Hawaii](#), [online], 2007. 12. 17.

Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [中期防衛力整備計画（平成26年度～平成30年度）について](#) [Középtávú Védelmi Program 2014-2018], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [国際平和協力法について](#), [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [我が国の防衛と予算\(案\) –平成29年度予算の概要](#) [Japán Védelempolitikája és Költségvetése – A 2017-es Védelmi Költségvetés áttekintése], [online]. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [装甲車両・火器及び弾薬の開発・調達について](#) [Jelentés a páncélos -, lőfegyver- és lőszerállományok fejlesztési és beszerzési terveiről], [online], 2011. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Japán Védelmi Minisztérium: [防衛省情報本部・2016情報本部職員採用パンフレット](#) [Védelmi Minisztérium, Információs Központ: 2016-os Felvételi Tájékoztató].

Japán Védelmi Minisztérium: [国際緊急援助隊法に基づく自衛隊の活動](#), [online]. Forrás: Mod.gov.jp [2019. 09. 07.]

Jiji hírportál: [衆院党派別得票数・率（選挙区）](#), [online], 2017. 10. 23. Forrás: Jiji.com [2018. 04. 15.]

JINBO Ken: [「対テロ戦争」と日米同盟 一米安全保障の再構築と同盟関係の再定義？](#), [online]. Forrás: Jiia.or.jp [2018. 04. 15.]

Kabinet Hírszerző és Kutatóhivatal: [内閣官房内閣情報調査室・採用案内2016](#), [online], Forrás: Cas.go.jp [2018. 04. 15.]

KANEMOTO Nozomi: [公安調査庁・5年連続の増員計画 東京五輪へ対テロ強化](#) [A Nemzetbiztonsági Hírszerző Szakszolgálat öt éves fejlesztési és bővítési tervszövege – A terrorelhárítás megerősítése a tokiói olimpiára való felkészülés jegyében], [online], 2016. 12. 27. Forrás: Asahi.com [2018. 04. 15.]

Kawasaki Heavy Industries: [OH-1 観測ヘリコプター](#) [Az OH-1 típusú felderítő helikopter], [online], Forrás: Khi.co.jp [2018. 04. 15.]

Kazuaki NAGATA, Reiji YOSHIDA: [Victims and survivors return from Algeria](#), [online], 2013. 01. 25. Forrás: Japantimes.co.jp [2018. 04. 15.]

Képviselőház: [第189回国会 予算委員会 第4号（平成27年2月4日（水曜日））](#) [A 189. parlamenti Költségvetési Bizottság 4. számú 2015. február 4.-i, szerdai ülésének jegyzőkönyve], [online]. Forrás: Shugiin.go.jp [2018. 04. 15.]

KINOSHITA Tomio: [地政学の視点からみた日本と国際経済](#), 蔵大学論集, 63, 2015, 1–19. o.

Kiss Roland: Az új japán védelempolitika I., *Nemzet és Biztonság*, 2015/2, 59–73. o.

Kiss Roland: Az új japán védelempolitika II., *Nemzet és Biztonság*, 2015/3, 100–113. o.

KOBAYASHI Yoshiki: Assessing Reform of the Japanese Intelligence Community, *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, 28. évf., 2015/4, 717–733. o.

KOTANI Ken: [Current Japanese Intelligence Reform](#), [online], 2006, 3–4.o. Forrás: Nids.mod.go.jp [2019. 09. 07.]

MAINICHI: [F35数十機、追加購入へ 米に購入促され](#), [online], 2017. 12. 31. Forrás: Mainichi.jp [2019. 09. 07.]

MAINICHI: [米艦防護へ出航 護衛艦「いずも」午後にも合流](#) [Amerikai hajók kísérete – Az Izumo csatlakozik], [online], 2017. 05. 01. Forrás: Mainichi.jp [2018. 04. 15.]

Daniel A. METRAUX: Religious terrorism in Japan: The fatal appeal of Aum Shinrikyo, *Asian Survey*, 35. évf., 1995/12, 1140–1154.o., 1140. o.

Mina POLLMANN: [What's in Japan's Record 2018 Defense Budget Request?](#), [online], 2017. 08. 28. Forrás: Thediplomat.com [2018. 04. 15.]

Mitsubishi Heavy Industries: [10式戦車の初年度分計13両の納入を完了 陸上自衛隊向け](#) [Sajtóközlemény: A Type 10 harckocsik első 13 egységének legyártásáról és leszállításáról a szárazföldi haderő részére], [online], 2012. 03. 30. Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

Mitsubishi Heavy Industries: [F-2戦闘機](#) [F-2-es vadászgép], [online]. Forrás: Mhi.go.jp [2018. 04. 15.]

Mitsubishi Heavy Industries: [三菱重工-沿革](#) (Mitsubishi Nehézipari Vállalat – Történeti áttekintés), [online]. Forrás: Mhi.co.jp [2018. 04. 15.]

National Security Archive U.S. – Japan Project Oral History Program: [Yukoh Kurihara Interview transcript](#) (former minister of defense during Nakasone administration), [online], Forrás: Nsarchive2.gwu.edu [2018.04.15.]

National Security Archive U.S.-Japan Project Oral History Program: [Kazuo Fujii Interview transcript](#) (former deputy vice minister of Defense, 1985-1986; director of Defense Facilities Administration Agency, 1991-1993), [online], Forrás: Nsarchive2.gwu.edu [2018.04.15.]

National Security Archive U.S. – Japan Project Oral History Program: [James Aue Interview transcript](#) (former chair of Japan Desk at Pentagon, 1979-1988), [online]. Forrás: Nsarchive2.gwu.edu [2018. 04. 15.]

Nemzetbiztonsági Hírszerző Szakszolgálat: [公安調査庁とは](#), [online]. Forrás: Moj.go.jp [2018. 04. 15.]

NHK: [昭和から平成へ](#), [online]. Forrás: Nhk.or.jp [2018. 04. 15.]

NIKKEI: [日本版NSC、年内に発足 「4大臣会合」開催へ](#), [online], 2013. 11. 07.
Forrás: Nikkei.com [2018. 04. 15.]

NIKKEI: [陸自の統一司令部「陸上総隊」創設 改正法が成立](#) [A Szárazföldi Erők Központi Szárazföldi Parancsnokságának létrehozása – elkészült a törvénymódosítás], [online], 2017. 05. 26. Forrás: Mod.go.jp [2018. 04. 15.]

Nishio Kanji (szerk.): *新しい歴史教科書*, 扶桑社, Tokió, 2001.

Andrew L. OROS: Japan's growing intelligence capability, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 15. évf, 2001/1, 1–25. o.

Stephen SAUNDERS ed.: *Jane's Fighting Ships, 2004-2005* 00.

Jane's Information Group, 2004.

SANKEI: [敵基地攻撃能力 導入の決断をためらうな](#), [online], 2017. 08. 09.
Forrás: Sankei.com [2018. 04. 15].

SANKEI: [「水陸機動団」創設準備は最終段階 米海兵隊との訓練で練度向上 今後は装備品の充実も焦点](#) [Legvégső stádiumában a „Partaszálló Gyorsreagálású Dandár” létrehozása – Közös hadgyakorlat az amerikai tengerészgyalogsággal, ezt követően az eszközök fejlesztése kerül fókuszba], [online], 2017. 03. 20.
Forrás: Sankei.com [2018. 04. 15.]

SANKEI: [中国よ、これが日本の実力だ 海自最大の空母型護衛艦「かが」就役 南西諸島などの防衛に対応](#), [online], 2017. 03. 22. Forrás: Sankei.com [2018. 04. 15.]

The Japan Times: [April 30 most likely date for Emperor Akihito's abdication: government sources](#), [online], 2017. 11. 22. Forrás: Japantimes.co.jp [2018. 04. 15.]

The Military Balance, *International Institute of Strategic Studies (IISS)*, 117. évf., 2017/1.

The World and Japan: [Remarks of the President and Prime Minister Yasuhiro Nakasone of Japan Following Their Meetings in Tokyo](#), [online].
Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018. 04. 15.]

The World and Japan: [鈴木善幸総理大臣とロナルド・レーガン米大統領との共同声明](#), [online]. Forrás: Worldjpn.grips.ac.jp [2018.04. 15.]

VÉDELMI TANULMÁNYOK

Eddig megjelent

Péczeli Anna

A magyar–amerikai kapcsolatok a hidegháború végétől napjainkig

Tálas Péter

Magyarország biztonságpolitikája 1989–2019 között

Rácz András

**Oroszország biztonságpolitikai törekvései
a posztsovjet térségben**

Sz. Bíró Zoltán

A magyar–orosz kapcsolatok története (1990–2017)

Egeresi Zoltán, Pénzváltó Nikolett

**Törökország kapcsolata Közép- és Délkelet-Európával
1989-től 2018-ig**

